

Vooronderzoek Ontplofbare Oorlogsresten

Hoevelaar Fase 2, Woudenberg Gemeente Woudenberg

IDDS Explosieven B.V.

Datum : 3 mei 2021
Kenmerk : 20081202
Auteur : Dhr. K.J. Marijt MA
Status : Definitief
Versie : 1.0

ACCORDERING

Vooronderzoek ontplofbare oorlogsresten Hoevelaar Fase 2, Woudenberg Kenmerk: 20081202

Afbeelding voorblad: De aftocht van Duitse militairen, met de fiets aan de hand, door de beschadigde straten van Woudenberg. Bron: NIMH, collectie Fotoafdrukken Koninklijke Landmacht.

Onderhavig Vooronderzoek Ontplobbare Oorlogsresten is opgesteld conform de richtlijnen van het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten (CS-VROO-01).

Gezien en goedgekeurd door		Functie	Datum	Handtekening
Organisatie	Naam			
IDDS Explosieven B.V.	Dhr. C.P. Kuijpers	Projectleider, bevoegd namens management	04 mei 2021	
IDDS Explosieven B.V.	Dhr. T.G.M. Neijenhuis	Senior Deskundige OOO	04 mei 2021	 T.G.M. Neijenhuis

© IDDS Explosieven B.V. Alle rechten voorbehouden.

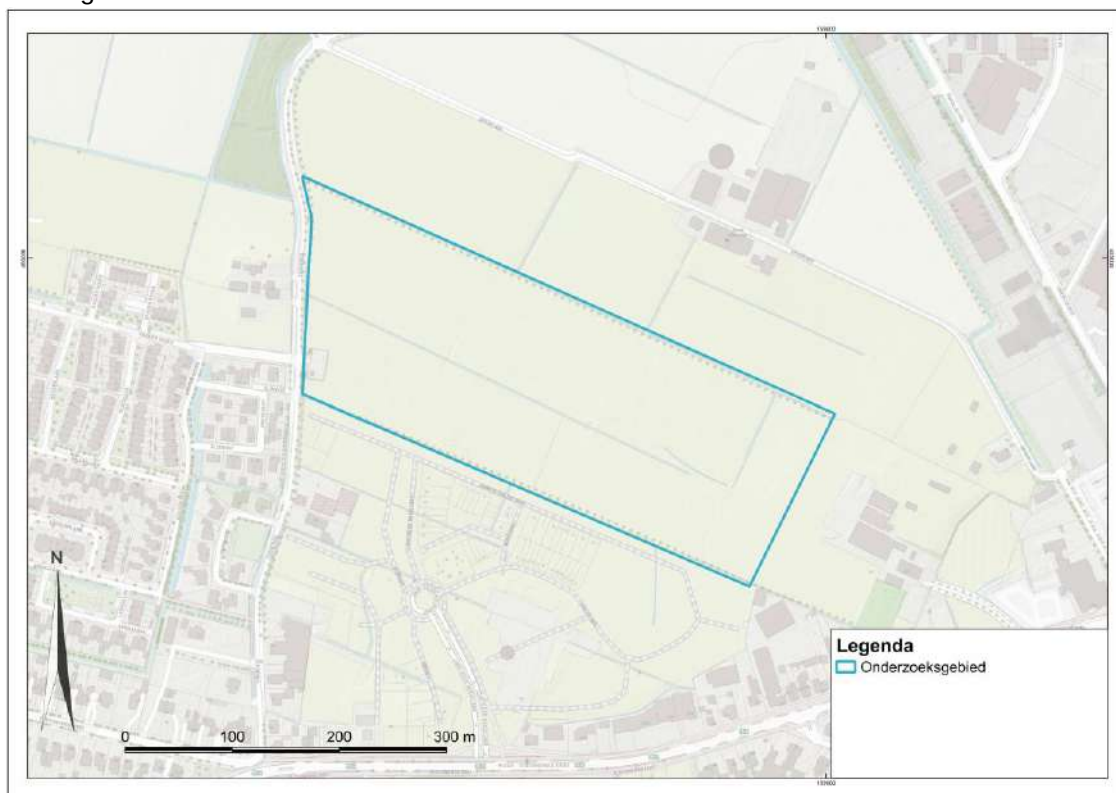
Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	4
1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding vooronderzoek	6
1.2 Doel vooronderzoek	6
1.3 Uitgangspunt.....	6
1.4 Werkwijze vooronderzoek.....	7
1.5 Onderzoeksgebied	8
1.6 Het onderzoeksteam	8
2. De conflictperiode	9
2.1 Opzet en afbakening onderzoek conflictperiode.....	9
2.2 Kort historisch overzicht Woudenberg en de Tweede Wereldoorlog	10
2.3 Reeds uitgevoerde onderzoeken	10
2.4 Gebeurtenissen afkomstig uit de geraadpleegde literatuur	11
2.5 Gebeurtenissen afkomstig uit geraadpleegde archieven	13
2.6 Gebeurtenissen uit overige bronnen	26
2.7 Luchtfoto interpretatie.....	28
2.8 Gebeurtenissenlijst en analyse	36
3. Leemten in kennis	40
4. Conclusie en advies	41
Bijlage 1: Geraadpleegde bronnen.....	42
Literatuurstudie	42
Reeds uitgevoerde onderzoeken Woudenberg	43
Archieven: gemeentelijk, regionaal en provinciaal	43
Archieven: overige Nederlandse archiefinstellingen	45
Archieven: buitenlandse archiefinstellingen	48
Luchtfoto's	50
Overige geraadpleegde bronnen	50
Wijze van raadplegen archiefinstellingen en bronnen	51
Bijlage 2: Gebeurtenissenkaart	52
Bijlage 3: Bodembelastingkaart	53
Bijlage 4: Protocol spontaan aantreffen ontplofbare oorlogsresten	54

Managementsamenvatting

Introductie

In opdracht van Rho Adviseurs heeft IDDS Explosieven B.V. een vooronderzoek uitgevoerd voor het onderzoeksgebied Hoevelaar Fase 2 te Woudenberg, gelegen in de gemeente Woudenberg (Utrecht), naar de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten (OO) uit de Tweede Wereldoorlog. Het doel van dit vooronderzoek is vaststellen of er in de geraadpleegde bronnen indicaties zijn waaruit blijkt dat (delen van) het onderzoeksgebied betrokken is (zijn) geweest bij oorlogshandelingen waardoor er (mogelijk) ontplofbare oorlogsresten op/in de bodem zijn achtergebleven.

Figuur 1: Het onderzoeksgebied Hoevelaar Fase 2 te Woudenberg.

Bronnen- en literatuuronderzoek

Tijdens raadpleging van de bronnen is de aandacht gericht op oorlogshandelingen die in en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden en die (mogelijk) van invloed zijn op de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten binnen de grenzen van het onderzoeksgebied. Uit de geraadpleegde literatuur, archiefstukken en overig bronmateriaal blijkt dat er geen concrete aanwijzingen zijn waardoor redelijkerwijs kan worden aangenomen dat er nog ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied Hoevelaar Fase 2 te Woudenberg kunnen worden verwacht.

Een onderdeel van het vooronderzoek is de analyse van luchtfoto's. De geraadpleegde luchtfoto's zijn geanalyseerd op sporen van oorlogshandelingen zoals kraters, loopgraven, mangaten, bunkers, verdedigingswerken, (geschut)stellingen, tankgrachten en mijnevelden. Er zijn op de luchtfoto's diverse stellingen in nabijheid van het onderzoeksgebied te zien, maar er zijn geen sporen van oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied waargenomen.

Conclusie en advies

Uit de geraadpleegde literatuur, archiefstukken, luchtfoto's en andere geraadpleegde bronnen blijkt dat het onderzoeksgebied Hoevelaar Fase 2 te Woudenberg niet verdacht is op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten. IDDS Explosieven B.V. adviseert u daarom om de geplande werkzaamheden op reguliere wijze uit te voeren. Het is niet noodzakelijk om vervolgstappen te ondernemen in de opsporing van ontplofbare oorlogsresten voorafgaand aan de voorgenomen werkzaamheden. Hoewel er geen feitelijke aantoonbare aanleiding is het onderzoeksgebied verdacht te verklaren, adviseert IDDS Explosieven B.V. u om het uitvoerend personeel voorafgaand aan de werkzaamheden in de te bewerken gebieden altijd te instrueren aan de hand van het Protocol spontaan aantreffen ontplofbare oorlogsresten. Dit Protocol wordt als bijlage aan deze rapportage toegevoegd.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding vooronderzoek

In opdracht van Rho Adviseurs heeft IDDS Explosieven B.V. een vooronderzoek uitgevoerd voor het onderzoeksgebied Hoevelaar Fase 2 te Woudenberg, binnen de gemeente Woudenberg, naar de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten (OO) uit de Tweede Wereldoorlog. De aanleiding van het vooronderzoek zijn de voorgenomen grondwerkzaamheden in het kader van de herontwikkeling van het onderzoeksgebied.

Het is niet bekend of er rekening gehouden dient te worden met het aantreffen van OO uit de Tweede Wereldoorlog. Indien er OO aanwezig zijn in de bodem van het onderzoeksgebied, bestaat de mogelijkheid op een ongecontroleerde detonatie van een of meerdere OO. Op basis van de Arbeidsomstandighedenwet en de Openbare Orde en Veiligheid dienen alle risico's voorafgaand aan de voorgenomen werkzaamheden in kaart te worden gebracht waarbij de risico's zoveel mogelijk moeten worden ingeperkt. Dit is vermeld in artikel 4.10 van het Arbobesluit, gepubliceerd in Staatsblad 471 jaargang 2019, waarin een wettelijke onderzoekplicht wordt geformuleerd tot het laten verrichten van onderzoek naar ontplofbare oorlogsresten die als gevolg van oorlogshandelingen in de periode 1940-1945 in de Nederlandse bodem kunnen zijn achtergebleven. Hierin staat: *'In alle gevallen waarin gevaar voor de veiligheid of gezondheid van werknemers kan bestaan door de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten, wordt, alvorens werkzaamheden worden aangevangen, hiernaar een oriënterend onderzoek ingesteld.'*¹

Aan de hand van dit vooronderzoek OO is bepaald of er sprake is van een aantoonbaar risico op het aantreffen van OO binnen het onderzoeksgebied.

1.2 Doel vooronderzoek

Het vooronderzoek heeft tot doel om te beoordelen of er in het onderzoeksgebied sprake is van aanwijzingen voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten, en indien deze aanwijzingen er zijn, om het verdachte gebied af te bakenen. Het vooronderzoek bestaat uit zowel het inventariseren als beoordelen (analyseren) van bronnenmateriaal. Het eindresultaat van het vooronderzoek wordt samengevat in onderhavige rapportage met een daar bijbehorende bodembelastingkaart ontplofbare oorlogsresten (zie bijlage 3).

Binnen het vooronderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen de conflictperiode en de na-conflictperiode. De conflictperiode staat voor het tijdvak 1939-1945 waarbinnen oorlogshandelingen binnen of in directe nabijheid van het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden. De na-conflictperiode bestrijkt de periode van na de Tweede Wereldoorlog. In dit vooronderzoek wordt alleen de conflictperiode behandeld.

1.3 Uitgangspunt

Het vooronderzoek is conform de richtlijnen van het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten (CS-VROO-01) uitgevoerd. In deze richtlijnen staan verplichte bronnen die voor het uitvoeren van het vooronderzoek geraadpleegd dienen te worden. Naast de verplichte bronnen zijn ook aanvullende bronnen geraadpleegd.

Bron	Raadplegen CS-VROO		Geraadpleegd
	Verplicht	Aanvullend	
Literatuur	✓		✓
Gemeentelijk & Provinciaal archief	✓		✓

¹ Besluit van 28 november 2019 tot wijziging van het Arbeidsomstandighedenbesluit in verband met de inrichting van registers en in samenhang daarmee het vaststellen van eisen aan de professionele uitoefening voor diverse beroepen, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 2019-471.

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)	✓		✓
Nationaal Archief Den Haag (NA)	✓		✓
Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD)	✓		✓
Semi-statisch Informatie Beheer (SIB)	✓		✓
Luchtfotocollectie Wageningen Universiteit (WUR)	✓		✓
Luchtfotocollectie Kadaster (KAD)	✓		✓
Luchtfotocollectie National Collection of Aerial Photography (NCAP)	✓		✓
Krantenberichten	✓		✓
The National Archives UK, gegevens aangaande luchtaanvallen door de Royal Air Force	✓		✓
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), collectie 575	✓		✓
Bundesarchiv-Militärarchiv	✓		✓
Kadaster	✓		✓
The National Archives UK, gegevens aangaande artilleriebeschietingen		✓	
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), collectie 409		✓	✓
The National Archives and Records Administration USA		✓	
Getuigenverklaringen		✓	✓

Tabel 1: Verplichte en aanvullende te raadplegen bronnen conform het CS-VROO-01.

Een tweetal aanvullende bronnen is voor dit vooronderzoek niet geraadpleegd:

1. The National Archives UK, gegevens aangaande artilleriebeschietingen: niet geraadpleegd, daar er geen aanwijzingen zijn die over het tijdvak 1939-1945 duiden op geallieerde artilleriebeschietingen binnen het onderzoeksgebied;
2. The National Archives and Records Administration USA: niet geraadpleegd, omdat uit de catalogus van het NARA geen resultaten naar voren komen die wijzen naar het onderzoeksgebied of directe nabijheid daarvan.

Daarnaast zijn door IDDS Explosieven B.V. de volgende bronnen geraadpleegd die niet vermeld zijn in het CS-VROO, maar die wel relevante informatie kunnen bevatten omtrent het onderzoeksgebied:

- The Library and Archives Canada (LAC) te Ottawa;
- The Ike Skelton Combined Arms Research Library (CARL) te Kansas (USA);
- De lokale historische vereniging: Stichting Oud Woudenberg.

1.4 Werkwijze vooronderzoek

Een eerste stap van het vooronderzoek is het verzamelen van alle relevante informatie uit de geraadpleegde bronnen. IDDS Explosieven B.V. kiest hierbij voor de volgende werkmethode:

1. Verzamelen en raadplegen literatuur;
2. Verzamelen en raadplegen bronnen binnenlandse archiefinstellingen;
3. Verzamelen en raadplegen bronnen buitenlandse archiefinstellingen;
4. Verzamelen en raadplegen overige bronnen (inclusief luchtfoto's).

Een tweede stap is het beoordelen en analyseren van deze informatie. Hierna wordt antwoord gegeven op een drietal vragen:

1. Zijn er indicaties die er op wijzen dat het onderzoeksgebied (of delen hiervan) betrokken is (zijn) geweest bij oorlogshandelingen en is daardoor sprake van een verhoogd risico op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten?
2. Indien er sprake is van een verdacht gebied wat zijn dan de hoofdsoort, subsoort(en), kaliber/gewichtsklasse, nationaliteit, hoeveelheid en verschijningsvorm van de aan te

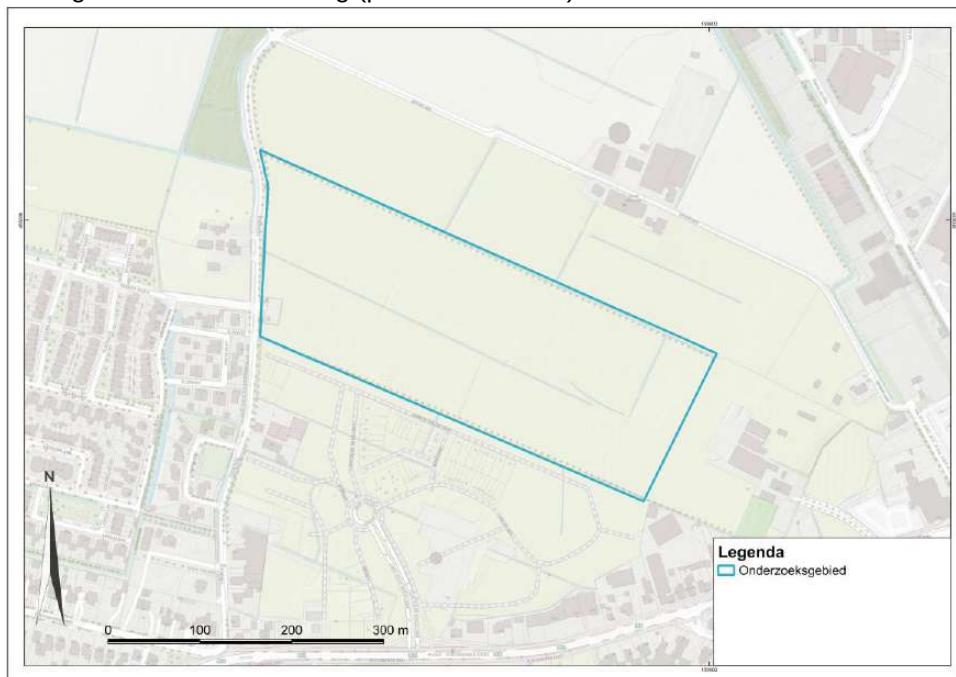
treffen ontplofbare oorlogsresten, en in geval van hoofdsort afwerpmunitie type onstekingsinrichtingen en verwachte aantal?

3. Wat is de horizontale begrenzing van het verdachte gebied en wat zijn de minimale en maximale diepteligging van de aan te treffen ontplofbare oorlogsresten?

In hoofdstuk 2, de conflictperiode, wordt antwoord gegeven op vraag 1. Is het antwoord op die vraag 'ja, er zijn indicaties die wijzen op oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied', dan is er sprake van een (mogelijk) verdacht gebied en worden vragen 2 en 3 ook beantwoord. Is het antwoord op vraag 1 'nee, er zijn geen indicaties die wijzen op oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied', dan is er sprake van een onverdacht gebied en volgt er geen antwoord op de vragen 2 en 3. De resultaten van de inventarisatie worden weergegeven op de gebeurtenissenkaart (zie bijlage 2), de analyse is opgenomen op de bijbehorende bodembelastingkaart ontplofbare oorlogsresten (zie bijlage 3).

1.5 Onderzoeksgebied

Dit vooronderzoek richt zich op het onderzoeksgebied Hoevelaar Fase 2 te Woudenberg, liggend in de gemeente Woudenberg (provincie Utrecht).

Figuur 2: Het onderzoeksgebied Hoevelaar Fase 2 te Woudenberg; met blauwe lijnen is het onderzoeksgebied weergegeven.

1.6 Het onderzoeksteam

Hieronder wordt het team vermeld dat betrokken is geweest bij het uitvoeren van dit historisch vooronderzoek:

- Dhr. K.J. Marijt MA: historicus en GIS-werkzaamheden;
- Dhr. C.P. Kuijpers BA: luchtfotoanalist, praktijkervaring op het gebied van historisch onderzoek over de Tweede Wereldoorlog en GIS-werkzaamheden;
- Dhr. T.G.M. Neijenhuis: Senior Deskundige OOO en praktijkervaring op het gebied van historisch onderzoek over de Tweede Wereldoorlog.

Alle bovengenoemde personen hebben kennis van het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten.

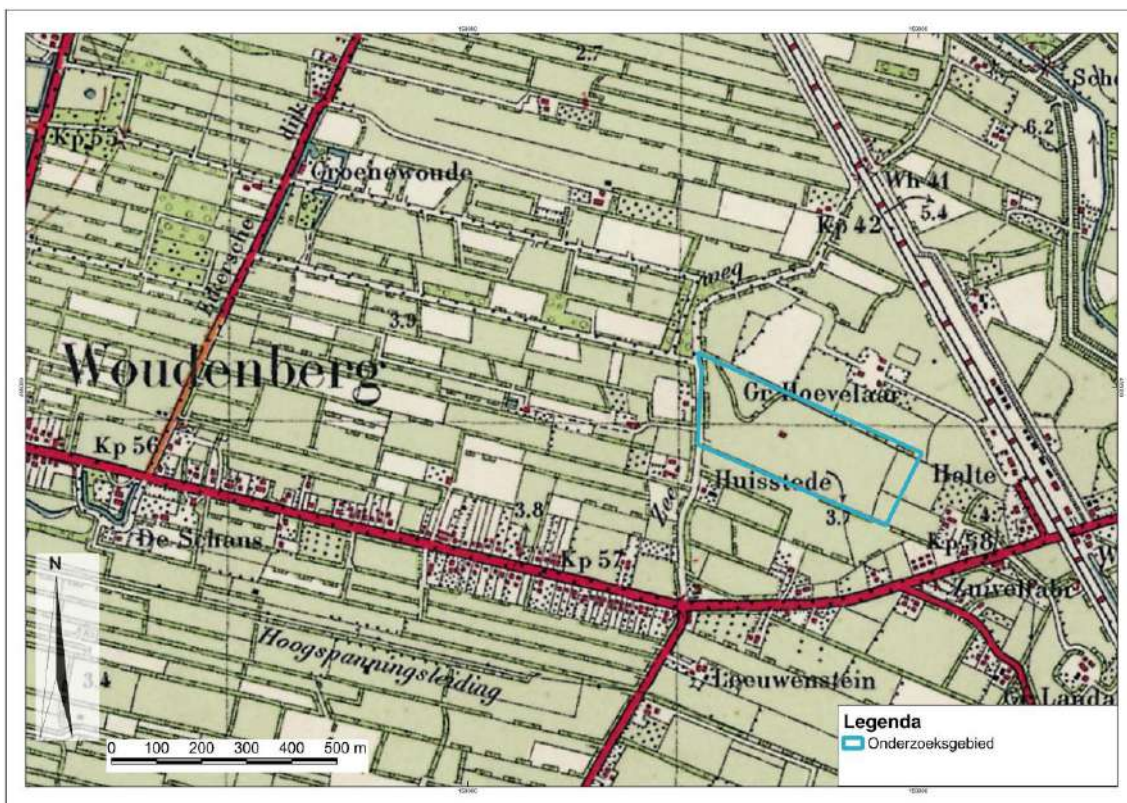
2. De conflictperiode

2.1 Opzet en afbakening onderzoek conflictperiode

In het onderzoek wordt op basis van bronnenonderzoek vastgesteld of het onderzoeksgebied Hoevelaar Fase 2 te Woudenberg mogelijk betrokken is geweest bij oorlogshandelingen tijdens de conflictperiode. In dit hoofdstuk wordt per bronsoort samengevat welke relevante indicaties er voor het onderzoeksgebied tijdens het onderzoek zijn achterhaald. Mits van toepassing, is achter enkele belangrijke indicaties voor het onderzoeksgebied een codering opgenomen die begint met een afkorting, IND(indicatie), daarna gevolgd door de datum van de indicatie (jaar/maand/dag). Die indicaties worden zowel in de gebeurtenissenlijst als ook in bijlage 2, de gebeurtenissenkaart, weergegeven. Deze coderingen zijn de verbinding tussen de indicaties en de gebeurtenissenkaart. In paragraaf 2.8 wordt antwoord gegeven op de vraag of er indicaties zijn die er op wijzen dat het onderzoeksgebied (of delen hiervan) betrokken is (zijn) geweest bij oorlogshandelingen waardoor er sprake is van een verhoogd risico op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten.

Het onderzoeksgebied ligt buiten de bebouwde kom van het dorp Woudenberg. Het is belangrijk om te duiden dat het onderzoeksgebied ten tijde van de Tweede Wereldoorlog onbebouwd was (zie figuur 3). Zodoende is tijdens het bronnenonderzoek gezocht op locaties in de nabijheid van het onderzoeksgebied:

- Het dorp en de gemeente Woudenberg;
- De benaming Hoevelaar, een boerderij in nabijheid van het onderzoeksgebied;
- Station Woudenberg-Scherpenzeel, op zo'n 200 meter van het onderzoeksgebied;
- Diverse straten en wegen in directe nabijheid van het onderzoeksgebied: Zegheweg (oude benaming Zeeweg), Spoorlaan en Stationsweg Oost.

Figuur 3: Ligging van het onderzoeksgebied in 1942 (bron: Topotijdreis).

2.2 Kort historisch overzicht Woudenberg en de Tweede Wereldoorlog

Mobilisatieperiode en Meidagen 1940

Als de spanningen in Europa aan het einde van de jaren dertig oplopen, worden in de periode september 1939 – april 1940 de Nederlandse strijdkrachten gemobiliseerd. Op ongeveer 750 meter ten oosten van het onderzoeksgebied wordt de Grebbelinie aangelegd. De linie is een van de verdedigingslinies die Nederland op dat moment heeft om een vijandelijke aanval tegen te gaan. Langs de spoorlijn Amersfoort-Kesteren en de Luntersche Beek is de frontlijn ingericht.² Deze linie bestond over het algemeen uit betonnen kazematten, gietstalen koepelkazematten, andere wapenopstellingen en loopgraven.

Op 10 mei 1940 trekken Duitse troepen onverwachts de Nederlandse grens over. Op de Grebbelinie wordt een harde strijd geleverd tussen Duitse en Nederlandse troepen. Een Duitse aanval op de Grebbelinie ter hoogte van Woudenberg mislukt door de stevige Nederlandse weerstand. Na de doorbraak van de Grebbelinie bij Rhenen trekt het Nederlandse Veldleger zich terug naar de Vesting Holland.³ Voor zover bekend hebben er binnen het onderzoeksgebied geen gevechtshandelingen plaatsgevonden. Op 15 mei 1940 wordt de Nederlandse overgave getekend. De bezettingstijd begint.

Bezettingstijd

Tijdens de bezettingstijd vinden er in nabijheid van het onderzoeksgebied diverse oorlogshandelingen plaats. Zo is het station Woudenberg- Scherpenzeel zeker in de laatste twee oorlogsjaren (1944-1945) geregeld het doelwit van geallieerde vliegtuigen. Daarnaast worden enkele geallieerde vliegtuigen neergehaald door Duits afweergeschut. Op 28 juni 1942 wordt een Engelse Wellington bommenwerper van Squadron No. 150 neergeschoten.⁴ Het toestel stort neer op een onbekende locatie in Woudenberg, waarbij de bemanning om het leven komt. Begin maart 1944 wordt een Britse Spitfire van Squadron No. 332 neergehaald. Het toestel stort neer bij de Maarsbergseweg en brandt helemaal uit.

Bevrijding

Vanaf september 1944 komt de bevrijding van Nederland langzaam op gang. Het einde van de oorlog lijkt nabij. Het zijn veelal Canadese troepen die grote delen van Nederland bevrijden. Het *I Canadian Corps* mocht van Eisenhower niet verder oprukken dan de Grebbelinie, die door de Duitse legerleiding is omgedoopt tot *Pantherstellung*.⁵ Sinds september is deze linie een beetje versterkt, maar dan wel met het oog op een aanval vanuit het westen. Deze stelling, grofweg tussen Bunschoten en Rhenen, bestaat uit een aantal zware bunkers, stellingen en loopgravenstelsels. In april 1945, als de bevrijding nabij is, trekken troepen van *The Seaforth Highlanders of Canada* door de regio in nabijheid van het onderzoeksgebied. Het duurt nog tot 7 mei 1945 voor de Canadezen in Woudenberg zijn aangekomen. Er vinden tijdens de bevrijding geen gevechtshandelingen plaats in het onderzoeksgebied.

2.3 Reeds uitgevoerde onderzoeken

Vooronderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven Hoevelaar Woudenberg

In 2017 heeft IDDS Explosieven B.V. een historisch vooronderzoek uitgevoerd voor Hoevelaar

2 Vooronderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven Hoevelaar Woudenberg, p. 15.

3 Ibidem, p.16.

4 Verliesregister Studiegroep Luchtoorlog.

5 Vooronderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven Hoevelaar Woudenberg, p. 18.

Fase 1 te Woudenberg.⁶ Omdat dit vooronderzoek zich richt op een onderzoeksgebied grenzend aan Hoevelaar Fase 2, is de raadpleging van deze rapportage van belang. Er zijn diverse oorlogshandelingen uit de rapportage naar voren gekomen die voor dit historisch vooronderzoek van belang kunnen zijn: de ligging van de Grebbelinie en gevechten aldaar in de Meidagen van 1940, het aanleggen van de *Pantherstellung* door de Duitse bezetter om een geallieerde aanval tegen te houden en diverse luchtaanvallen op de spoorlijn Kesteren- Amersfoort met ook aanvallen op station Woudenberg- Scherpenzeel.

Historisch Vooronderzoek Conventionele Explosieven Nijverheidsweg Woudenberg

In 2018 heeft IDDS Explosieven B.V. een historisch vooronderzoek uitgevoerd voor onderzoeksgebied Nijverheidsweg te Woudenberg.⁷ Alhoewel dit onderzoek is uitgevoerd voor een gebied dat op circa 500 meter afstand van Hoevelaar Fase 2 ligt, geeft het een goed overzicht van oorlogshandelingen die zich in en rondom Woudenberg hebben afgespeeld.

Historisch Vooronderzoek Conventionele Explosieven Spoorzone Woudenberg

In 2019 heeft IDDS Explosieven B.V. een historisch vooronderzoek uitgevoerd voor de spoorzone te Woudenberg.⁸ Ook dit onderzoek is uitgevoerd voor een onderzoeksgebied dat in directe nabijheid van Hoevelaar Fase 2 ligt. Op basis van uitgebreid bronnenonderzoek in binnen- en buitenlandse archiefinstellingen komt naar voren dat de spoorlijn en het station van Woudenberg-Scherpenzeel vanaf 1944 veelvuldig door geallieerde vliegtuigen zijn bestookt. De gehele spoorzone is verdacht op ontplofbare oorlogsresten, waar onder andere afwerpmunitie en raketten kunnen worden aangetroffen. Ten gevolge hiervan heeft IDDS Explosieven verdere opsporingswerkzaamheden naar ontplofbare oorlogsresten uitgevoerd middels oppervlakedetectie en benaderen. Tijdens de werkzaamheden zijn ontplofbare oorlogsresten aangetroffen, zo blijkt ook uit het Proces-verbaal van Oplevering: 7 stuks 20 mm geschutgranaten, 13 stuks 3 inch raketmotoren en 1 stuk 20 mm huls.⁹

2.4 Gebeurtenissen afkomstig uit de geraadpleegde literatuur

Voor het vooronderzoek is relevante literatuur bestudeerd. Hieronder worden oorlogshandelingen in of in directe nabijheid van het onderzoeksgebied weergegeven. In bijlage 1 is alle geraadpleegde literatuur te vinden.

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
1 september 1939	<i>'Nadat de wildste geruchten over inkwartiering de ronde doen, komen op 31 augustus 1939 de kwartiermakers en deponeren op diverse plaatsen stro, bestemd voor de legering. Op 1 september komen de militairen op station Woudenberg- Scherpenzeel aan.'</i>	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.11.	Historische context.
Mobilisatie 1939-1940	<i>'Dan volgt de inkwartiering: in Renswoude en Scherpenzeel elk ongeveer 3000 en in Woudenberg enkele honderden soldaten.'</i>	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p. 34	Nee, geen relevante oorlogshandeling waarbij specifiek ontplofbare oorlogsresten te verwachten zijn.
11 mei 1940	<i>'De bevolking van Woudenberg wordt op</i>	Renswoude, Scherpenzeel,	Nee, geen relevante

⁶ Vooronderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven Hoevelaar Woudenberg, uitgevoerd door IDDS Explosieven B.V., met kenmerk 16120510/CKU/rap1, d.d. 6 april 2017.

⁷ Historisch Vooronderzoek Conventionele Explosieven Nijverheidsweg Woudenberg, uitgevoerd door IDDS Explosieven B.V., met kenmerk 18030716, d.d. 30 april 2018.

⁸ Historisch Vooronderzoek Conventionele Explosieven Spoorzone Woudenberg, uitgevoerd door IDDS Explosieven B.V., met kenmerk 18110826, d.d. 25 januari 2019.

⁹ Proces-verbaal van Oplevering Spoorzone Woudenberg, opgesteld door IDDS Explosieven B.V. met kenmerk 18110826/CKU/PVO1, d.d. 12 juli 2019.

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
	<i>11 mei geëvacueerd.'</i>	Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.47	oorlogshandeling waarbij specifiek ontplofbare oorlogsresten te verwachten zijn.
12-13 mei 1940	<i>'Op 11 mei is iedereen vertrokken, behalve het gemeentepersoneel, de politie en de brandweer. Zij blijven tot 13 mei in het gemeentehuis. Als dit gebouw bij de bombardementen wordt getroffen, vluchten zij ook...'</i>	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.47	Nee, buiten onderzoeksgebied
12 mei 1940	<i>'Om 22.00 uur was het bevel gereed: de aanval zou om 04.30 uur worden ingezet (op dat moment zou de Royal Air Force, naar de troep te horen had gekregen, een bombardement uitvoeren) en tot doel hebben de frontlijn te heroveren. Er waren vier bataljons aangewezen, II-24 RI, I-29 RI en III-29 RI van de Brigade B en I-20 RI, het verdedigingsdetachement dat oorspronkelijk het kruispunt van wegen bij Woudenberg, op de vakgrens van het Ite en het Ite Legerkorps, verdedigde. '</i>	Mei 1940, Strijd op Nederlands grondgebied, p.290.	Nee, buiten onderzoeksgebied
14 mei 1940	<i>'De volgende dag wordt ook Woudenberg bezet. Via Leersum en Maarsbergen komen de Duitsers het dorp binnen. Daarmee komt een eind aan het oorlogsgeweld.'</i>	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.57	Nee, buiten onderzoeksgebied
22 mei 1940	<i>'Op 22 mei 1940 bericht de burgemeester van Woudenberg aan de Commissaris van de Koningin in Utrecht over de oorlogsschade. 58 percelen zijn geheel verwoest en 54 percelen gedeeltelijk, maar die zijn weer te herstellen. Ontelbare percelen hebben glas- en dakschade '</i>	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.65	Nee, buiten onderzoeksgebied. NB: in de lijst komt de Hoevelaar niet voor als beschadigd gebouw.
27/28 maart 1942	<i>'Behoudens de echte vliegvelden werden deze nacht ook SF16 bij Aalsmeer en SF 21 bij Woudenberg aangevallen, respectievelijk schijnvliegvelden voor Schiphol en Soesterberg'</i>	En nooit was het stil, p.339	Nee, buiten onderzoeksgebied
5/6 april 1942	<i>'Om 22.57 uur vielen er bommen op de SF16 bij Aalsmeer. Tevens aanvallen op de SF21 bij Woudenberg..'</i>	En nooit was het stil, p.342.	Nee, buiten onderzoeksgebied
28 juni 1942	<i>'Op 28 juni 1942 stort er om 1.59 uur een Wellington bommenwerper neer in de gemeente Woudenberg....Het is nog niet gelukt dit vliegtuig te lokaliseren. '</i>	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.94	Onbekend, exacte locatie niet bekend.
15 september 1944	<i>'In het begin van de avond van 15 september 1944 worden twee Duitse legervoertuigen onder vuur genomen. Dat gebeurt op de Stationsweg in Woudenberg, tussen de benzinepompen van Te Grotenhuis en Van Lunteren.'</i>	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.92	Nee, buiten onderzoeksgebied
5/6 november 1944	<i>'In de nacht van 5 op 6 november 1944 wordt de omgeving van de roomboterfabriek 'De Voortuitgang' en de coöperatie 'Woudenberg-Maarn' gebombardeerd. '</i>	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.94	Mogelijk, de zuivelfabriek lag in nabijheid van het onderzoeksgebied. IND_44110506
25 november 1944	<i>'Op 25 november 1944 om 16.30 uur wordt de stellingbouw tussen Woudenberg en Scherpenzeel beschoten.'</i>	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p. 126	Onbekend, exacte locatie niet bekend.

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
24 december 1944	<i>'Eén van No 263 Squadron met F/L Unwinn als piloot, kwam neer bij Woudenberg en ook hij verloor het leven.'</i> <i>'Op 24 december 1944 stort Fl. Lt. Leonard Arthur Unwin neer aan de Stationsweg nabij de Zegheweg... Het ontploft blijkbaar al in de lucht, want de wrakstukken worden verspreid over grote afstand teruggevonden.'</i>	En nooit was het stil, p.485 Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.96	Mogelijk, de Zegheweg lag in nabijheid van het onderzoeksgebied. IND_441224
19 april 1945	<i>'Om schootsveld te verkrijgen worden op 19 april de boerderijen van Willem van Reenen en Mannus Doornenbal bij de Pothbrug, van Piet Bos aan de Brinkkanterweg en het 'Eerste Broek' van Job van Donselaar aan de Broekerweg verbrand.'</i>	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p. 153	Onbekend, exacte locatie niet bekend.
24-25 april 1945	<i>'Op 24 april wordt er een patrouille van de Seaforths op uitgestuurd. [...] Het geallieerde vuur wordt beantwoord met granaatvuur vanaf de Treek. [...] Daar worden ze hevig aangevallen door de Duitsers. [...] Voor zover bekend is dit de enige geallieerde actie geweest op Woudenbergs grondgebied.'</i>	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p. 153-154	Nee, buiten onderzoeksgebied
April 1945	<i>'Woudenberg wordt vanuit Barneveld beschoten door artillerie. De granaten maken een gieren geluid, gevolgd door een ontploffing. Enkele huizen lopen zware granaatschade op.'</i>	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.154	Nee, buiten onderzoeksgebied
28 april 1945	<i>'Op zaterdag 28 april delen de Duitsers mee dat het kruispunt 'De Poort' onbruikbaar zal worden gemaakt. [...] Er volgt een enorme explosie. De schade is groot.'</i>	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.154	Nee, buiten onderzoeksgebied
7 mei 1945	Komst van de Canadese bevrijders in Woudenberg .	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.156.	Historische context.

2.5 Gebeurtenissen afkomstig uit geraadpleegde archieven

Voor het vooronderzoek zijn diverse archiefstukken uit binnen- en buitenland geraadpleegd. Hieronder worden de relevante archiefstukken inzake oorlogshandelingen in of in directe nabijheid van het onderzoeksgebied weergegeven. In bijlage 1 zijn alle geraadpleegde archiefstukken vermeld.

Gemeentearchief Woudenberg

Op 25 maart 2021 heeft IDDS Explosieven B.V. een bezoek gebracht aan het Archief Eemland, het Regionaal Historisch Centrum alwaar het gemeentearchief van Woudenberg ligt. In het gemeentearchief is gezocht naar stukken van de luchtbeschermingsdienst, rapporten betreffende schade die is ontstaan door oorlogshandelingen en naoorlogse ruimingen van ontplofbare oorlogsresten. Ook is er gezocht naar stukken van het Militair Gezag en stukken van de politie. De volgende relevante gebeurtenissen zijn daar aangetroffen:

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
22 mei 1940	'Ter voldoening aan uw schrijven van 20 Mei 1940 heb ik de eer U te berichten, in deze gemeente ten gevolge van de	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0500,	Nee, buiten het onderzoeksgebied

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
	krijgsverrichtingen 54 perceelen geheel zijn verwoest. 54 [perceelen] gedeeltelijk zijn verwoest, doch herstelbaar zijn. Glasschade en dakbedekking: ontelbaar.'	inventaris 935	
31 mei 1940	'[...] dat de schade van haar bebouwde eigendommen, voor zover gelegen in de Gemeente Woudenberg , zich bepaalt tot die, welke het gevolg is van de gestelde inundaties.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0500, inventaris 934	Nee, geen oorlogshandeling waarbij ontplofbare oorlogsresten te verwachten zijn
2 oktober 1940	'[...] kadaster gemeente Woudenberg : sectie E no. 994 op mijn erf, aan de oostzijde een stelling geplaatst voor mitrailleurs en aan de westzijde een schuilplaats opgericht.[...] sectie B no. 1771 een mitrailleurstelling opgericht.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0500, inventaris 932	Onbekend, exacte locatie niet bekend
8 maart 1944	'Heden, acht maart negentiendhonderd vier en veertig, om ongeveer vijf uur des namiddags, is op het grondgebied der gemeente Woudenberg , in een weiland, gelegen aan den Maarsbergschenweg, een Engels vliegtuig van onbekend type neergestort.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 621	Nee, buiten het onderzoeksgebied
18 maart 1944	'Heden, achttien Maart negentienhonderd vier en veertig, is in de gemeente Woudenberg [...] een niet-ontpofte granaat, vermoedelijk afkomstig van afweergeschut, aangetroffen.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 621	Onbekend, exacte locatie niet bekend
20 maart 1944	'Heden, twintig Maart negentienhonderd vier en veertig, is in de gemeente Woudenberg, op een perceel weiland, plaatselijk genaamd de Heijgraeff, gelegen in de gemeente Woudenberg [...] een niet-ontpofte granaat, vermoedelijk afkomstig van afweergeschut, aangetroffen.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 621	Onbekend, exacte locatie niet bekend
21 maart 1944	'Heden, een en twintig Maart negentienhonderd vier en veertig, is in de gemeente Woudenberg , in een weiland, gelegen aan den Maarsbergscheweg een onbruikbare mitrailleur aangetroffen.	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 621	Nee, buiten het onderzoeksgebied
30 maart 1944	'Heden, den dertigsten Maart negentienhonderd vier en veertig, is in de gemeente Woudenberg , in een weiland [...] gevonden een vermoedelijk van afweergeschut afkomstige niet geëxplodeerde granaat.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 621	Nee, buiten het onderzoeksgebied
10 april 1944	'Heden, tien april negentienhonderd vier en veertig is in de gemeente Woudenberg op het landgoed Henschoten een vijftal niet-ontpofte, waarschijnlijk van afweergeschut afkomstige, granaten gevonden.	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 621	Nee, buiten het onderzoeksgebied
24 mei 1945	'De Burgemeester van Woudenberg brengt er openbare kennis, dat ontdekking en ligging van landmijnen en onontpofte bommen en alle verzoeken om opruiming daarvan moeten worden opgegeven ten gemeentehuize.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 647	Historische context
5 juni 1945	'Hiermede bericht ik U, dat op het stationsemplacement alhier is aangetroffen een kanon met ongeveer 30 granaten. Tevens bevindt zich ter plaatse een blindganger.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 647	Nee, buiten het onderzoeksgebied

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
14 juni 1945	'mijnenvelden, onontpofte bommen, munitiedepots: voorzoover bekend niet meer aanwezig; mijnengevaar bestaat nog, maar het is onbekend waar zij zijn gelegen.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, Inventaris 638	Onbekend, exacte locatie niet bekend
23 april 1949	'Verzoek om financiering[...] voor het herstel van pand Stationsemplement Woudenberg (loods).	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 827	Nee, buiten het onderzoeksgebied
8 augustus 1945	'[...] heb ik de eer U te berichten, dat alhier <u>geen</u> opslagplaatsen van munitie langs de openbare wegen voorkomen. De Burgemeester van Woudenberg .'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 647	Historische context
24 augustus 1945	'[...] dat zij gegronde redenen hebben om aan te nemen, dat zich in de Woudenburgsche Grift nabij de spoorlijn Arnhem- Utrecht nog landmijnen bevinden.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 647	Nee, buiten het onderzoeksgebied
29 december 1945	'Hiermede bericht ik U, dat in het gemeentehuis alhier gedeponneerd zijn een projectiel, handgranaat een pantservuist en eenige patronen, afkomstig uit het gebouw waarin vm. Duitse Ortskommandantur was gevestigd. '	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 647	Nee, buiten het onderzoeksgebied
14 februari 1946	'[...] waarbij U werd gemeld dat, in het gemeentehuis alhier gedeponneerd zijn een projectiel, handgranaat een pantservuist en eenige patronen.[...] Bovendien werd thans nog kennis gegeven van de ligging van een soort granaat in de omgeving, welke mogelijk gevaar kan opleveren. De Burgemeester van Woudenberg .'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 647	Nee, buiten het onderzoeksgebied
15 maart 1946	'[...] deel ik U mede, dat zich in deze gemeente nabij de Pothbrug (weg Woudenberg - Scherpenzeel) een voorwerp met waarschijnlijk explosieve stof bevindt.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 647	Nee, buiten het onderzoeksgebied
20 mei 1946	'Hierbij heb ik de eer U mede te deelen, dat in deze gemeente een aantal ongesprongen projectielen, mijnen, enz. zijn gevonden.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 647	Onbekend, exacte locatie niet bekend
23- 27 mei 1946	'Ingevolge opdracht van den Commandant staf M.O.D. [...] een nauwkeurig onderzoek ingesteld[...] Omtrent dit onderzoek volgen hieronder nadere bijzonderheden: Terrein Omstreken Woudenberg . Gevonden: 1 tellermijn '35 8 tellermijn '42 22 Holl. Mijnen 108 granaten 1 raketbom 2 handgranaten 300 geweerp Patronen.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 647	Onbekend, exacte locatie niet bekend
15 juni 1948	'Hiermede bericht ik U, dat de Rijkspolitie ter plaatse mij de aanwezigheid van een tellermijn heeft gemeld. De mijn bevindt zich momenteel ten GemeenteHuize. De Burgemeester van Woudenberg .'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 647	Nee, buiten het onderzoeksgebied
8 augustus 1949	'Verzoek om financiering[...] voor het herstel van Spooremplement	Gemeentearchief Woudenberg,	Nee, buiten het onderzoeksgebied

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
	(pakhuis)'	archiefnummer 0505, inventaris 845	
15 september 1949	'Verzoek om financiering.[...] voor het herstel van pand Stationsemplement Woudenberg - Scherpenzeel (pakhuis)'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 845	Nee, buiten het onderzoeksgebied
16 september 1949	'Verzoek om financiering.[...] voor het herstel van pand Stationsplein , terrein N.S. (stenen pakhuis).'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 845	Nee, buiten het onderzoeksgebied
16 oktober 1950	'Volgens bij mij ingekomen bericht zou bij ter Maaten aan de Zegheweg een granaat gevonden zijn.'	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 647	Mogelijk, het onderzoeksgebied is gelegen aan de Zegheweg IND_501016

Provinciaal Archief Utrecht (Utrechts Archief)

In deze archiefinstelling (Utrechts Archief) zijn diverse stukken van het Militair Gezag van de provincie Utrecht en stukken van de Commissaris der Koningin aanwezig. Vanwege de sluiting van het Utrechts Archief door de maatregelen inzake COVID-19, is door IDDS Explosieven B.V. voor dit vooronderzoek geen fysiek bezoek aan het Utrechts Archief gebracht. Wel heeft IDDS Explosieven B.V. diverse scans van archiefstukken uit het Utrechts Archief in haar bezit. Dit geldt voor de openbare stukken; deze zijn dan ook geraadpleegd. Beperkt openbare stukken van het Militair Gezag konden niet worden geraadpleegd. Dit zal worden opgenomen in de leemte van kennis.

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
December 1940	'In totaal vonden twee luchtaanvallen plaats. Getroffen werden twee minder belangrijke gemeenten.'	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 237	Onbekend, exacte locatie niet bekend
21 maart 1941	'Naar aanleiding van Uw, bij brief van 18 Maart 1941 gedaan, verzoek moge ik U mededeelen, dat tengevolge van de oorlogshandelingen in Mei 1940 in de gemeenten Rhenen, Veenendaal, Amerongen, Leersum, Renswoude, Woudenberg [...] oorlogsschade aan personen en zaken is toegebracht.'	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 237	Onbekend, exacte locatie niet bekend
Januari 1941	'In deze Provincie vonden geen luchtaanvallen plaats'	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 237	Ja, aanwijzing dat in januari 1941 geen luchtaanvallen in Woudenberg plaatsvonden
Maart 1941	'In totaal vonden vond een luchtaanval plaats. Getroffen werden een minder belangrijke gemeent.'	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 237	Onbekend, exacte locatie niet bekend
April 1941	'In deze Provincie vonden in 't geheel geen luchtaanvallen plaats'	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 237	Ja, aanwijzing dat in april 1941 geen luchtaanvallen in Woudenberg plaatsvonden
4 december 1941	'Ik deel U mede, dat bij de afdeling Informatie en Melding van mijn Inspectie <u>geen</u> meldingen, welke op eenigerlei wijze met oorlogshandelingen verband houden [...].'	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 237	Ja, aanwijzingen dat op genoemde datum geen oorlogshandelingen plaatsvonden
9 december 1941	'Ik deel U mede, dat bij de afdeling Informatie en Melding van mijn Inspectie <u>geen</u> meldingen, welke op eenigerlei	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 237	Ja, aanwijzingen dat op genoemde datum geen oorlogshandelingen

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
	wijze met oorlogshandelingen verband houden [...]		plaatsvonden
29 december 1941	'Ik deel U mede, dat bij de afdeeling Informatie en Melding van mijn Inspectie <u>geen</u> meldingen, welke op eenigerlei wijze met oorlogshandelingen verband houden [...]	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 237	Ja, aanwijzingen dat op genoemde datum geen oorlogshandelingen plaatsvonden
26 februari 1942	'Ik deel U mede, dat bij de afdeeling Informatie en Melding van mijn Inspectie <u>geen</u> meldingen, welke op eenigerlei wijze met oorlogshandelingen verband houden [...]	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 640	Ja, aanwijzingen dat op genoemde datum geen oorlogshandelingen plaatsvonden
13 maart 1942	'Ik deel U mede, dat bij de afdeeling Informatie en Melding van mijn Inspectie <u>geen</u> meldingen, welke op eenigerlei wijze met oorlogshandelingen verband houden [...]	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 640	Ja, aanwijzingen dat op genoemde datum geen oorlogshandelingen plaatsvonden
20 maart 1942	'Ik deel U mede, dat bij de afdeeling Informatie en Melding van mijn Inspectie <u>geen</u> meldingen, welke op eenigerlei wijze met oorlogshandelingen verband houden [...]	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 640	Ja, aanwijzingen dat op genoemde datum geen oorlogshandelingen plaatsvonden
13 mei 1942	'Ik deel U mede, dat bij de afdeeling Informatie en Melding van mijn Inspectie <u>geen</u> meldingen, welke op eenigerlei wijze met oorlogshandelingen verband houden [...]	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 640	Ja, aanwijzingen dat op genoemde datum geen oorlogshandelingen plaatsvonden
12 augustus 1942	'Ik deel U mede, dat bij de afdeeling Informatie en Melding van mijn Inspectie <u>geen</u> meldingen, welke op eenigerlei wijze met oorlogshandelingen verband houden [...]	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 640	Ja, aanwijzingen dat op genoemde datum geen oorlogshandelingen plaatsvonden
13 augustus 1942	'Ik deel U mede, dat bij de afdeeling Informatie en Melding van mijn Inspectie <u>geen</u> meldingen, welke op eenigerlei wijze met oorlogshandelingen verband houden [...]	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 640	Ja, aanwijzingen dat op genoemde datum geen oorlogshandelingen plaatsvonden
14 augustus 1942	'Ik deel U mede, dat bij de afdeeling Informatie en Melding van mijn Inspectie <u>geen</u> meldingen, welke op eenigerlei wijze met oorlogshandelingen verband houden [...]	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 640	Ja, aanwijzingen dat op genoemde datum geen oorlogshandelingen plaatsvonden

Nationaal Archief (NA) Den Haag

Uit het Nationaal Archief zijn archiefstukken geraadpleegd van het Militair Gezag, van de Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen en van de Commissaris der Koningin van de provincie Utrecht, waarin informatie is te vinden over luchtaanvallen en bombardementen. Deze archiefstukken zijn sinds najaar 2020 digitaal in bezit van IDDS Explosieven B.V.

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
26/27 juli 1940	' Woudenberg. In afgeloopen nacht omstreeks 3.20 zijn vrijwel gelijktijdig 7 vliegtuigbommen gevallen onder deze gemeente over een totaal afstand van 200 meter in en langs den Liniedijk in het Hooibroek op ongeveer 200 meter van grens Leersum. '	Archief van de Commissaris van de Koningin, inventaris 42	Nee, buiten het onderzoeksgebied

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)

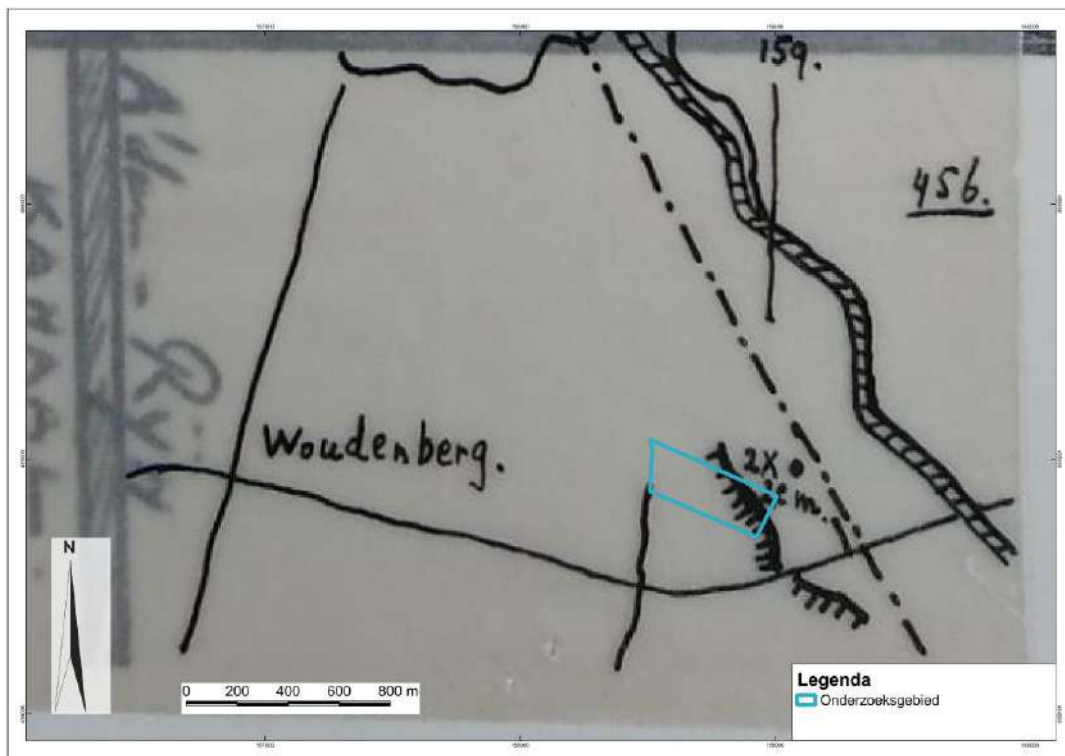
Vanwege de sluiting van het NIOD door de maatregelen inzake COVID-19, is door IDDS Explosieven B.V. voor dit vooronderzoek geen fysiek bezoek aan het NIOD gebracht. Wel is er door IDDS Explosieven B.V. bij het NIOD navraag gedaan of er een zoekactie voor dit vooronderzoek gedaan kon worden in de collectie van het *Generalkommissariat für das Sicherheitswesen (Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West)*.¹⁰ Vanwege de drukte heeft het NIOD hier helaas negatief op geantwoord. Zodoende zal het niet kunnen raadplegen van deze collectie als leemte van kennis worden opgenomen. Wel is IDDS Explosieven B.V. in bezit van archiefstukken van de Groep Albrecht, een collectie die is ondergebracht bij het NIOD. De Groep Albrecht was een belangrijke verzetsgroep voor het verzamelen van militaire inlichtingen die ten tijde van de Tweede Wereldoorlog in Nederland actief was. Per provincie werden er in het geheim aantekeningen van Duitse stellingen en troepenverplaatsingen gemaakt.

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
26 september 1944	' Woudenberg . Omgeving café De Poort en school daartegenover plm. 150 man WH. [Wehrmacht] wit. Op de toegangswegen dubbelposten met mitrailleurs.'	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 48	Nee, buiten onderzoeksgebied
6 oktober 1944	' Woudenberg . Plm. 150 man WH wit. Op toegangswegen dubbelposten met m.g.'s'	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 48	Onbekend, exacte locatie niet bekend
24 oktober 1944	' Woudenberg . Army. Plm. 400 man WH wit met daarbij onbegrepen ca 80 man WH-liblauw.	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 48	Onbekend, exacte locatie niet bekend
31 oktober 1944	' Woudenberg : loopgraaf ten W. van spoorlijn (waarneming van 25/10)'	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 48	Onbekend, exacte locatie niet bekend
5 november 1944	' Woudenberg . Army. Ca. 250 man WH wit en 80 man WH-li,blauw.'	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 48	Onbekend, exacte locatie niet bekend
5 december 1944	'In Woudenberg bordje [...] kanon; (5 cm?) op affuit en enig materiaal. Verder 2 gevechtswagens[...] Totaal in Woudenberg geschat 180 man WH, in hoofdzaak WH wit.	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 48	Onbekend, exacte locatie niet bekend
14 december 1944	' Woudenberg . [...] door plm 50 civiele arbeiders aan uitbreiding loopgravencomplex W. spoorlijn en evenwijdig daaraan gewerkt.'	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 48	Onbekend, exacte locatie niet bekend
22 januari 1945	' Woudenberg . Nabij station: veel activiteit van OT [Organisation Todt].[...] Zondag was gewerkt aan herstel spoorweg, vandaag weer aan stellingen rondom het station.'	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 48	Onbekend, exacte locatie niet bekend
15 februari 1945	' Woudenberg . Veel O.T. [...] plm. 100 man werkt in stellingen.'	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 49	Onbekend, exacte locatie niet bekend
3 april 1945	' Woudenberg . O.T. vertrekt. 40 man WH bij station.'	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 49	Onbekend, exacte locatie niet bekend
7 april 1945	' Woudenberg . Bij het kerkhof een paar kleine stellingen, front West, die nog niet gemeld zijn.'	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 49	Nee, buiten onderzoeksgebied
9 april 1945	' Woudenberg . Iets meer troepen.[...] Linie nog zwak bezet. Front wordt veranderd.'	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 49	Onbekend, exacte locatie niet bekend
14 april 1945	' Woudenberg . Op de weg Woudenberg/Maarsbergen staat buiten de kom W. 1 der stukken geschut opgesteld (10 cm), die gisteravond op het station stonden. '	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 49	Nee, buiten onderzoeksgebied

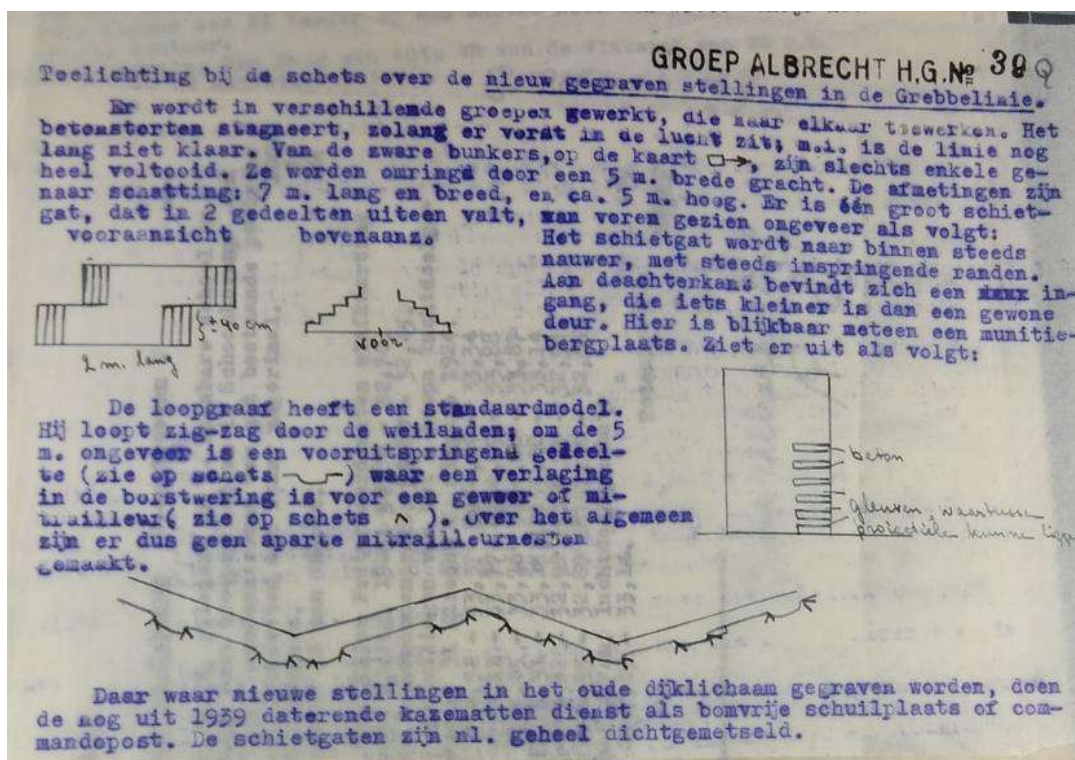
¹⁰ E-mailcontact tussen het NIOD en IDDS Explosieven B.V., d.d. 29-03-2021.

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
	'Op station Woudenberg stond een open goederenwagon, waarop twee stukken geschut, 10 a 15 cm; zwaar gecamoufleerd.'		Nee, buiten onderzoeksgebied
18 april 1945	' Woudenberg . Staf vertrokken [...] De Schans verlaten. Alleen wat voor de verdediging van de linie bestemd is, achtergebleven. Woudenberg maakt daardoor een verlaten indruk.'	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 49	Onbekend, exacte locatie niet bekend
1 mei 1945	' Woudenberg . Kruispunt midden in het dorp met bommen opgeblazen op 23 of 24/4.[...] Huizen in omgeving zwaar beschadigd.'	Archief 190a Groep Albrecht, inventaris 49	Nee, buiten onderzoeksgebied

Het verzet maakte ook bijbehorende tekeningen van de Duitse stellingen. Een van de tekeningen uit het archief is gegeorefereerd en toont een loopgraaf binnen het onderzoeksgebied (zie figuur 4). Het gaat hier vermoedelijk om de *Pantherstellung*. De *Pantherstellung* was een verlengstuk van een Duitse verdedigingslinie die vóór de Tweede Wereldoorlog de Duitse westgrens beveiligde. Deze Westwall (Siegfriedlinie) liep van Basel naar Kleef. Noordelijk van Kleef waren geen verdedigingswerken gebouwd waarmee dat gebied de onverdedigde toegang tot het Derde Rijk vormde. Sinds 1943 richtte het Duitse Leger zich op het sluiten van dit gat, maar pas toen Duitsland direct gevaar liep na de invasie, gaf Hitler op 30 augustus 1944 bevel om de verdediging te moderniseren en de Westwall te verlengen. Dit resulteerde in de *Pantherstellung* die ook in Nederland lag, waarbij een stuk van het traject over de Grebbelinie liep. Diverse Nederlandse verzetslieden probeerden de stelling zo goed mogelijk in kaart te brengen en deze informatie door te spelen aan de geallieerden. Binnen de loopgravenstelsels waren volgens bronnen uit het verzet geen aparte mitrailleunesten gemaakt (zie figuur 5)

Figuur 4: Tekening van een deel van de *Pantherstellung*, gemaakt door leden van het verzet. De lijn die binnen het onderzoeksgebied (zie blauwe omkadering) loopt duidt op de nieuwe stelling. Bron: NIOD, collectie Albrecht, inventaris 48.

Figuur 5: Toelichting bij schetsen over de nieuw gegraven stellingen in de Grebbellinie (de Pantherstellung). Bron: NIOD.

Semi-Statisch Informatiebeheer (SIB) en Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD)

Het SIB te Rijswijk beheert onder andere de ruimrapporten van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD). Er zijn enkele ruimrapporten aangetroffen die betrekking hebben op de directe nabijheid van het onderzoeksgebied.

UO. nr.	Jaar	Plaats en gemeente	Ligplaats explosieven	Aangetroffen object	Relevant voor onderzoeksgebied
19850171	1985	Woudenberg	Stationsweg 239	'1 bg v. 2cm [...] (verschoten)'	Ja, de ligplaats van het explosief ligt op ca. 100 meter van het onderzoeksgebied.
19910062	1991	Woudenberg	Stationsweg 239	'1 bg van 2 cm, met schokbuis verschoten'	Ja, de ligplaats van het explosief ligt op ca. 100 meter van het onderzoeksgebied.
19980650	1998	Woudenberg	Stationsweg – Oost 239	'1 pbr. Gr v 20 mm, verschoten'	Ja, de ligplaats van het explosief ligt op ca. 100 meter van het onderzoeksgebied.

Naast de ruimrapporten beheert de EODD zelf de mijnenveldkaarten waarop de diverse mijnenvelden staan vermeld die tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nederland hebben gelegen. IDDS Explosieven heeft navraag gedaan bij de EODD inzake mijnenvelden te Woudenberg en specifiek voor het onderzoeksgebied. Er bleken binnen de contouren van het onderzoeksgebied geen mijnenvelden aanwezig te zijn.¹¹

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) Den Haag

Bij het NIMH zijn de collecties 409 en 575 online geraadpleegd. De collectie 409 bestaat uit gevechtsverslagen en rapporten die geschreven zijn om de oorlogshandelingen in de Meidagen

¹¹ E-mailcontact tussen de EODD en IDDS Explosieven B.V., d.d. 26-03-2021.

van 1940 te beschrijven. De collectie 575 is geraadpleegd omdat hierin stukken te vinden zijn inzake Duitse verdedigingswerken in Nederland. Van het onderzoeksgebied zijn binnen deze collectie geen relevante bronnen aangetroffen.

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
10 mei 1940	'Het regiment is gelegerd te Woudenberg en Scherpenzeel.[...] De stellingen van het regiment bevonden zich te Woudenberg en maakten deel uit van de Grebbelinie. '	NIMH, collectie 409, inventarisnummer 505003	Onbekend, de exacte locatie is niet bekend
11 mei 1940	'Ik bezocht eerst de stellingen, links van den hoofdweg Woudenberg-Scherpenzeel '	NIMH, collectie 409, inventarisnummer 505003	Onbekend, de exacte locatie is niet bekend

The National Archives Londen

Enkele publicaties en eerder uitgevoerde vooronderzoeken voor Woudenberg bieden een eerste aanwijzing of er Britse luchtaanvallen en bombardementen in of in nabijheid van het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden en zo ja, welke datum. De onderstaande publicaties en bijbehorende documenten zijn geraadpleegd:

- de *Bomber Command War Diaries*; geen resultaat voor zoekterm 'Woudenberg';
- *En nooit was het stil*; diverse resultaten voor zoekterm 'Woudenberg':
 - o In de nacht van 27 op 28 maart 1942 werd schijnvliegveld SF21 bij Woudenberg aangevallen. Er is een aanwijzing dat Squadron No. 114 hierbij vermoedelijk betrokken zou zijn geweest.¹²
 - o In de nacht van 5 op 6 april 1942 vond er wederom een aanval plaats op het schijnvliegveld te Woudenberg;
 - o Op 24 december 1944 stortte een Typhoon van Squadron No. 263 te Woudenberg neer;
- *Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog: het leven in 't hart van de Gelderse vallei 1939-1945*: diverse resultaten voor luchtaanvallen:
 - o Op 15 september 1944 worden Duitse legervoertuigen onder vuur genomen op de Stationsweg te Woudenberg;
 - o In de nacht van 5 op 6 november 1944 wordt in de omgeving van de roomboterfabriek 'De Vooruitgang' gebombardeerd.

Op basis van bovenstaande publicaties en de eerder uitgevoerde vooronderzoeken naar ontplofbare oorlogsresten binnen de gemeente Woudenberg, is getracht te achterhalen welke Britse Squadrons betrokken zijn geweest bij de luchtaanvallen. Hier is onder andere binnen documenten behorende bij de *Royal Air Force Second Tactical Air Force* gezocht naar de aanvalsdata. IDDS Explosieven B.V. heeft op basis van alle bovenstaande bronnen diverse *Operation Record Books* van The National Archives geraadpleegd om relevante gebeurtenissen voor het onderzoeksgebied of directe nabijheid daarvan te duiden.

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
27/28 maart 1942	'8 aircraft were detailed to attack enemy aerodromes in Holland with 2x 250 OP.025 x 16x40 lb. All aircraft successfully locates targets.'	AIR 27/882/50	Nee, buiten onderzoeksgebied.
6 november 1944	'Britse Typhoon jachtbommenwerpers van Squadron No. 266 beschieten de spoorlijn op positie qE.432895 '	Vooronderzoek Hoevelaar, p.17; AIR 27/1559/45	Nee, buiten onderzoeksgebied.
7 november 1944	'Twaalf Britse Typhoon jachtbommenwerpers van Squadron No. 127 bombarderen de spoorlijn op positie qE.4488 met twaalf 500 lb brandbommen.'	Vooronderzoek Hoevelaar, p.17;	Nee, buiten onderzoeksgebied.

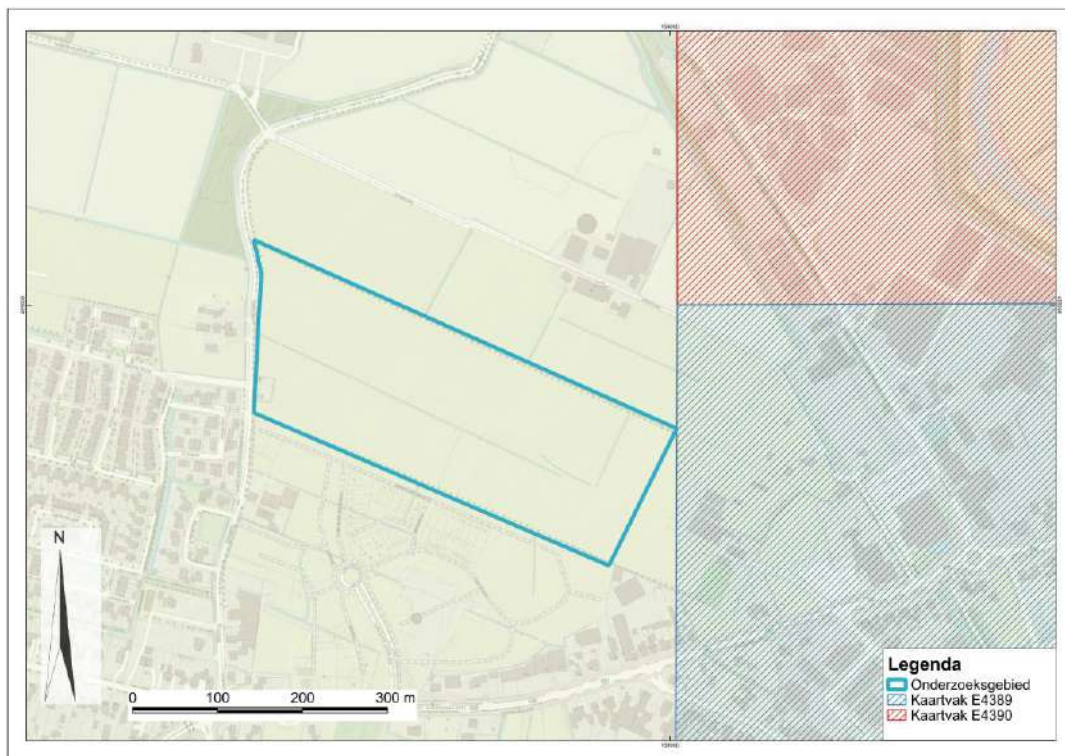
¹² *En nooit was het stil*, deel I, p. 339.

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
21 november 1944	'Vier Britse Typhoon jachtbommenwerpers van Squadron No. 193 voeren een aanval op de spoorlijn tussen qE.4391 en qE.4490 uit waarbij acht 500 lb bommen worden afgeworpen. Drie daarvan waren <i>direct hits</i> en op drie plaatsen werd de spoorlijn doorsneden.'	Vooronderzoek Spoorzone Woudenberg, p.26; AIR 27/1157/40	Nee, buiten onderzoeksgebied.
21 december 1944	'Vier Britse Typhoon jachtbommenwerpers van Squadron No. 193 bombarderen een trein met twintig wagons met acht 500 lb brisantbommen. Er zijn drie voltreffers op het spoor tussen positie qE.4391 en qE.4490 .'	Vooronderzoek Hoevelaar, p.17;	Nee, buiten onderzoeksgebied.
25 december 1944	'Britse Typhoon jachtbommenwerpers van Squadron No. 609 vuren achtentwintig raketten af op meer dan twintig wagons op de spoorlijn op positie qE.4390 . Er waren vier treffers.'	Vooronderzoek Hoevelaar, p.17; AIR 27/2103/48	Mogelijk, het onderzoeksgebied ligt in nabijheid van het spoor en grenst aan kaartvak qE.4390 IND_441225
12 april 1945	'Britse Spitfire jachtvliegtuigen van Squadrons No. 340 en No. 341 schieten met boordwapens op Duitse voertuigen op positie qE.4191 . Twee voertuigen worden vernietigd en vijf raken beschadigd.'	Vooronderzoek Hoevelaar, p.17;	Nee, buiten onderzoeksgebied.
18 april 1945	'Acht Britse Typhoon jachtbommenwerpers van Squadron No. 263 vallen twee stukken geschut aan op positie qE.4389 . Hierbij worden 54 raketten verschoten. '	Vooronderzoek Spoorzone Woudenberg, p.29;	Mogelijk, in directe nabijheid van het onderzoeksgebied lagen Duitse stellingen en grenst aan kaartvak qE.489 IND_450418

De bovengenoemde coördinaten verwijzen naar locaties en zijn gebaseerd op het Modified British System, een coördinatenstelsel dat tijdens de Tweede Wereldoorlog werd gebruikt. Europa was binnen dit stelsel verdeeld in verschillende zones. Nederland viel geheel in de *Nord de Guerre* zone. De zone was opgedeeld in verschillende vakken van 500 bij 500 kilometer en voorzien van een letter. Voor Nederland waren de letters q, r en v geldend. Daarnaast werden deze grote vakken weer verdeeld in 25 kleinere vakken van 100 bij 100 kilometer, en kregen ook deze een letter. Om de locatie van een doelwit binnen een vak vast te stellen werd gebruik gemaakt van getallen. Die getallen refereren naar het aantal kilometers op de x-as en de y-as. De geallieerden hanteerden in hun logboeken coördinaten met vier cijfers achter de letters (een kaartvak en nauwkeurigheid van 1000 bij 1000 meter), zes cijfers achter de letter (een kaartvak en nauwkeurigheid van 100 bij 100 meter) en acht cijfers (een kaartvak en nauwkeurigheid van 10 bij 10 meter). Als regel wordt gehouden: hoe meer cijfers een coördinaat heeft, hoe nauwkeuriger. Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat de nauwkeurigheid sterk afhankelijk is van de omstandigheden (het weer, schrijffouten, zicht van de piloten). Aanvallen die volgens de pilotenverslagen hebben plaatsgevonden in het ene vak, kunnen dus ook hebben plaatsgevonden in een aangrenzend vak. Zodoende bieden luchtfoto's een goede tweede bron om de pilotenverslagen eventueel te ondersteunen.

IDDS Explosieven B.V. heeft de coördinaten van het Modified British System, gebruikmakende van de *Nord de Guerre* zone, ingevoerd en omgezet naar Rijksdriehoekskoördinaten. Hieruit blijkt dat het onderzoeksgebied buiten de kaartvakken ligt. Wel grenst het onderzoeksgebied direct aan twee kaartvlakken waarbinnen de onderstaande oorlogshandelingen zijn uitgevoerd:

- Britse Typhoon jachtbommenwerpers van Squadron No. 609 vuren achtentwintig raketten af op meer dan twintig wagons op de spoorlijn op positie **qE.4390**. Er waren vier treffers.’
- ‘Acht Britse Typhoon jachtbommenwerpers van Squadron No. 263 vallen twee stukken geschut aan op positie **qE.4389**. Hierbij worden 54 raketten verschoten.’

Figuur 6: Het onderzoeksgebied grenst aan twee kaartvakken waarbinnen oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden.

The National Archives and Records Administration (NARA) Washington D.C.

Of het onderzoeksgebied of de directe nabijheid daarvan ook betrokken is geweest bij Amerikaanse luchtaanvallen en bombardementen, is niet bekend. IDDS Explosieven B.V. heeft daarvoor twee publicaties en bijbehorende database geraadpleegd die gaan over de Amerikaanse bombardementen in Europa.¹³ De zoekterm ‘Woudenberg’ levert geen resultaten op. Daarnaast zijn er geen beschikbare documenten voor het onderzoeksgebied aangetroffen in de catalogus van The National Archives and Records Administration op zoekterm ‘Woudenberg’. Dit archief is daarom niet geraadpleegd.

Bundesarchiv- Militärarchiv (BaMa) Freiburg

Het Bundesarchiv-Militärarchiv beschikt onder andere over Wochenlageberichte. Dit zijn berichten waarin geallieerde luchtaanvallen en bombardementen worden beschreven. IDDS Explosieven heeft deze collectie geraadpleegd op data van de eerder genoemde Britse luchtactiviteiten.

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
27/28 maart 1942	‘Der bombenabwurf, der ausschliesslich nachts erfolgte, richtete sich in 6 Fällen mit insgesamt 71 Sprengbomben auf eigene Flugplätze und in 11	Wochenlageberichte, lagebericht für die Woche vom 23.3 –	Nee, buiten onderzoeksgebied.

¹³ R.G David., *Bombing the European Axis Powers. A Historical Digest of the Combined Bomber Offensive, 1939-1945* (Alabama 2006); R.A. Freeman. *Mighty Eight War Diary* (New York 1981).

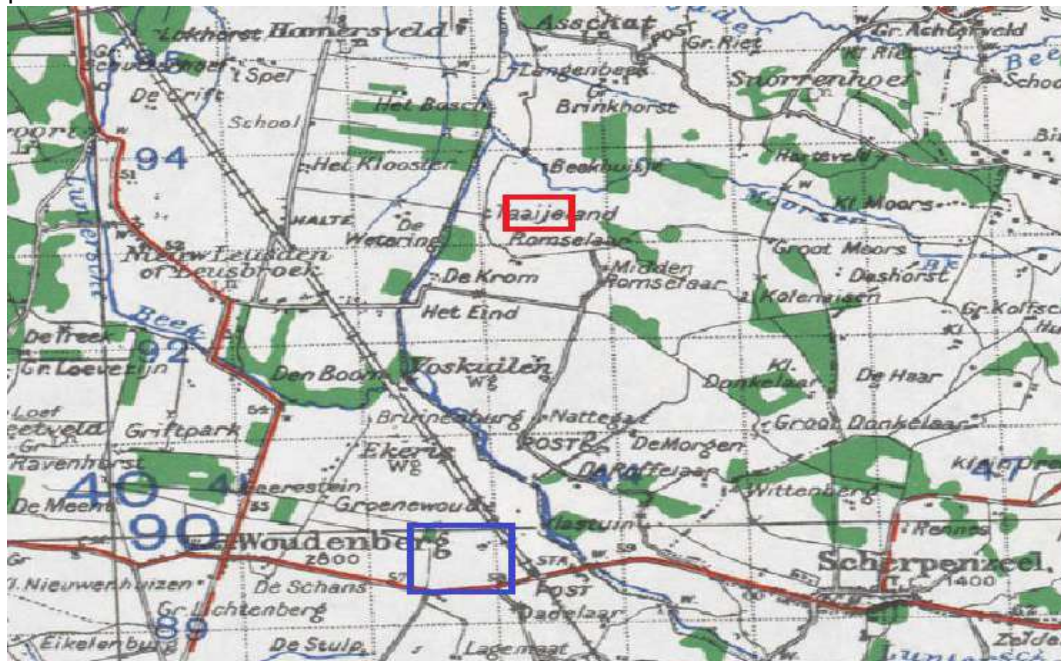
Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
	Fällen mit insgesamt 57 Sprengbomben und 10 meist schweren Brandbomben (bis zu 250 kg beobachtet!) auf S-Anlagen . (S-Anlagen = Scheinanlagen)	29/3/1942	
5/6 april 1942	'Die hoze Zahl des Brandbombenabwurfes findet offebar ihre Erklärung in der trockenen Wetterlage. In 2 Fällen richtete sich der feindliche Bombenabwurf gegen Flughäfen, in 6 Fällen gegen SF-Anlagen . (SF = Scheinflughafen)	Wochenlageberichte, lagebericht für die Woche vom 6. – 12.4.1942	Nee, buiten onderzoeksgebied.

Library and Archives Canada (LAC)

De Library and Archives Canada beschikt over dagboeken van Canadese eenheden. In de geraadpleegde literatuur wordt melding gemaakt van patrouille activiteiten door Canadese troepen van *The Seaforth Highlanders of Canada*. Op 24 en 25 april 1945 zouden de Canadese troepen in gevecht raken met Duitse eenheden. Op basis van deze informatie is een *War Diary* van de *Seaforths* bestudeerd. Hieruit komt de volgende informatie naar voren, die in overeenstemming is met de geraadpleegde literatuur¹⁴:

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
24-25 april 194	'A mobile carrier patrol under Capt. R. George left support Coy. lines in the School area, returning 2000 hrs. having made contact with the enemy, and engaged them at 444932 . A brisk fire fight ensued, and our party was pinned down with two killed, Lieut. F.R. Perrett, Cpl. French, and one wounded.'	LAC, War Diary Seaforths, p.30	Nee, buiten het onderzoeksgebied.

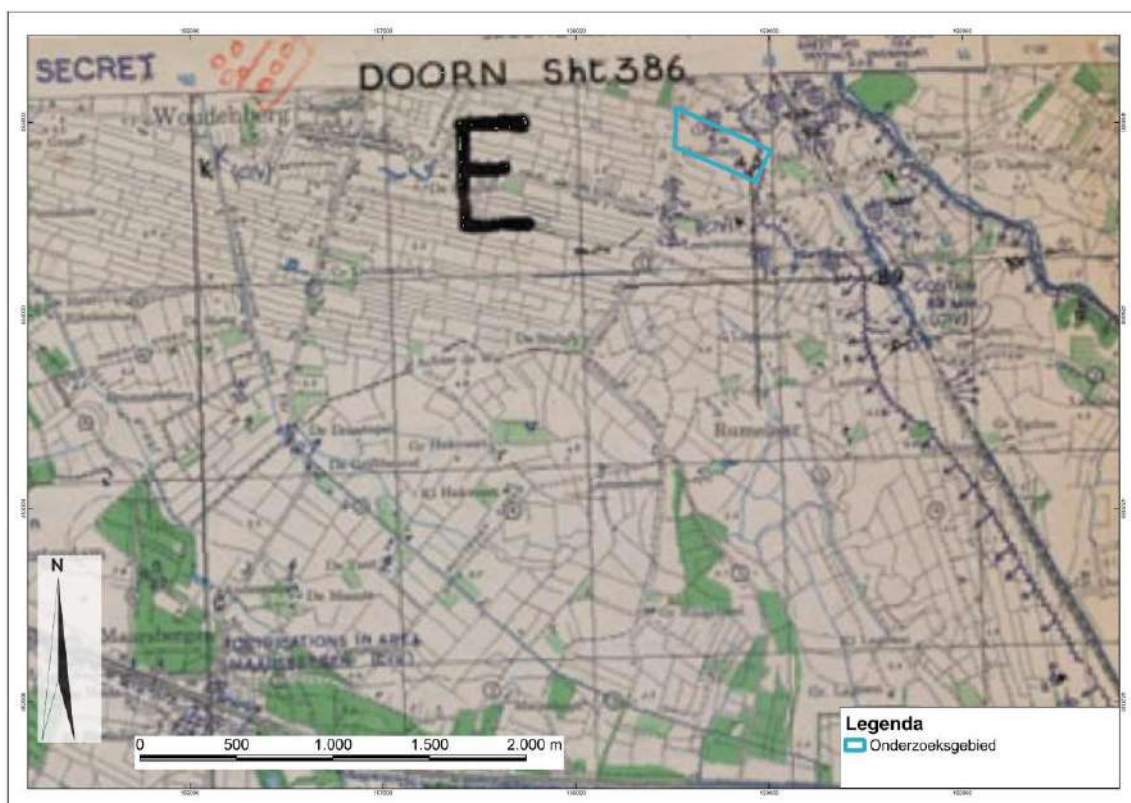
Er wordt in bovenstaande stuk verwezen naar de locatie alwaar de Canadese en Duitse troepen met elkaar in gevecht raakten. De kaart die gebruikt is om de coördinaten aan te geven is in bezit van IDDS Explosieven B.V. Hierop is te zien dat de gevechten ver buiten het onderzoeksgebied plaatsvonden:

Figuur 7: De gevechten op 24 en 25 april 1945 (zie rode vierkant) vonden plaats ver buiten het onderzoeksgebied (zie blauwe vierkant).

¹⁴ Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, .153

Het dagboek van de *Seaforths* is nader bestudeerd op coördinaten die overeenkomen met het onderzoeksgebied.¹⁵ Er zijn geen resultaten gevonden. Naast de *War Diaries* bezit de Library and Archives Canada ook militaire kaarten die door de geallieerden gebruikt zijn. Tijdens de Tweede Wereldoorlog maakten geallieerde vliegtuigen duizenden vluchten over Nederland. Hierbij maakten de vliegers veel luchtfoto's. De informatie uit honderden luchtfoto's werden geïnterpreteerd en overgetekend op overlegvellen. Die overlegvellen legden de geallieerden over de stafkaart van het betreffende gebied. Op basis van de schetskaarten werden zo kaarten gedrukt waarop de bekende locaties van de Duitse verdedigingswerken in een gebied waren weergegeven. Deze noemde men ook wel de *defence overprints*. Op de *defence overprints* werd middels diverse symbolen ook aangegeven waar Duitse stellingen gesitueerd waren. IDDS Explosieven B.V. heeft een *defence overprint* uit april 1945 geraadpleegd waar het onderzoeksgebied op staat. In de nabijheid van het onderzoeksgebied lijken diverse Duitse stellingen aanwezig (onderdeel van de *Pantherstellung*)., maar helaas is de kaart te onduidelijk om hier uitsluitsel over te geven.

Figuur 8: Het onderzoeksgebied geprojecteerd over een *defence overprint* met daarop in het paars/blauw de Duitse stellingen. Bron: Library and Archives Canada.

The Ike Skelton Combined Arms Research Library (CARL) USA.

De Combined Arms Research Library in Fort Leavenworth, Kansas heeft een grote hoeveelheid kaartmateriaal en historische documenten van Amerikaanse eenheden die tijdens de Tweede Wereldoorlog opereerden. De zoekterm 'Woudenberg' levert geen relevante stukken op.

¹⁵ War Diary april 1945 The Seaforth Highlanders of Canada, LAC.

2.6 Gebeurtenissen uit overige bronnen

Krantenberichten

IDDS Explosieven B.V. heeft de online krantendatabase Delpher geraadpleegd op 26 april 2021. In deze database zijn miljoenen gedigitaliseerde teksten uit Nederlandse kranten, boeken en tijdschriften beschikbaar. Er is gezocht op diverse zoektermen, combinatie van zoektermen en periodes:

- 'Woudenberg' (periode 1940-1945);
- 'Woudenberg bommen' (periode 1940-1945);
- 'Woudenberg luchtaanval' (periode 1940-1945);
- 'Woudenberg explosieven' (periode 1940-heden);
- 'Woudenberg oorlog' (periode 1940-heden);
- 'Zegheweg Woudenberg' (periode 1940-heden);
- 'Hoevelaar Woudenberg' (periode 1940-heden);
- 'Spoorlaan Woudenberg' (periode 1940-heden);
- 'Station Woudenberg- Scherpenzeel' (periode 1940-heden).

Met name de zoekterm 'Woudenberg' levert veel resultaten op, ook over de periode 1940-1945. Echter, de term slaat niet alleen op het dorp Woudenberg, maar er komen ook resultaten naar boven die verband houden met Hendrik Jan Woudenberg (1891-1967), een hoge NSB'er en leider van het Nederlandsche Arbeidsfront. Voor het onderzoeksgebied zijn geen relevante resultaten of gebeurtenissen aangetroffen.

Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945 (SGLO)

De SGLO heeft in de loop der jaren een lijst samengesteld van alle vliegtuigcrashes in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog (1939-1945).¹⁶ De lijst is geraadpleegd op zoektermen 'Woudenberg', 'Zegheweg', 'Hoevelaar' en 'Station Woudenberg-Scherpenzeel.'

Datum	Aanduiding crashlocatie	Type vliegtuig	Relevant voor onderzoeksgebied
27/28 juni 1942	<i>Crashed at Woudenberg 8 km sse of Amersfoort</i>	Wellington III	Onbekend, exacte locatie niet bekend.
13 september 1943	<i>Near Woudenberg</i>	Bf. 108	Onbekend, exacte locatie niet bekend.
20 januari 1944	<i>Leersum - Woudenberg</i>	Bf. 109	Onbekend, exacte locatie niet bekend.
8 maart 1944	<i>Crashed near Woudenberg</i>	Spitfire	Onbekend, exacte locatie niet bekend.
8 december 1944	<i>Crashed near Woudenberg Scherpenzeel</i>	Typhoon 1b	Onbekend, exacte locatie niet bekend.
24 december 1944	<i>Crashed Stationsweg Woudenberg</i>	Typhoon 1b	Nee, buiten onderzoeksgebied

Stichting Oud Woudenberg

IDDS Explosieven B.V. heeft contact gezocht met de Stichting Oud Woudenberg inzake de stand van onderzoek naar de Tweede Wereldoorlog en ontplofbare oorlogsresten binnen het onderzoeksgebied. De voorzitter van de Stichting kon het volgende melden¹⁷:

- Op basis van een luchtfoto van 8 april 1945 is te zien dat in het onderzoeksgebied een (mogelijk dubbele) tankversperring gegraven is. Deze tankgracht lijkt inderdaad op de luchtfoto te zien (zie figuur 9);
- Bij het naoorlogs dichtgooien van de versperringen 'e.e.a.' mee de grond in is geschoven. Met e.e.a. wordt bedoeld op ontplofbare oorlogsresten en stellingen, maar of de Stichting Oud Woudenberg hier op het onderzoeksgebied doelt is niet duidelijk. Vermoedelijk is dit een opmerking voor Nederland in het algemeen na de Tweede Wereldoorlog;

¹⁶ Verliesregister Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945

¹⁷ E-mailcontact Stichting Oud Woudenberg en IDDS Explosieven B.V., d.d. 24 april 2021.

- Navraag bij jonge ooggetuigen uit de Tweede Wereldoorlog (deze getuigen moeten kind zijn geweest in de oorlog) weten weinig tot niets te vertellen over bovengenoemde versperring;
- De spoorlijn in nabijheid van het onderzoeksgebied is tijdens de oorlogsjaren beschoten en gebombardeerd;
- De eerdergenoemde ooggetuigen hebben niets gemeld over blindgangers in het onderzoeksgebied.

Figuur 9: Uitsnede van een luchtfoto van 8 april 1945 met daarop de tankgracht (zie rode pijlen) en de loopgraven (zie blauwe pijl) van de Pantherstellung binnen het onderzoeksgebied.

Ooggetuigenverklaringen

In december 2021 heeft IDDS Explosieven twee getuigen gehoord die ten tijde van de Tweede Wereldoorlog woonachtig waren in de directe omgeving van het onderzoeksgebied.¹⁸ Uit de getuigenverklaringen zijn de volgende oorlogshandelingen naar voren gekomen:

- Crash van een vliegtuig in december 1944 waarbij diverse brokstukken terecht zijn gekomen in de omgeving;
- De aanwezigheid van stellingen in nabijheid van het onderzoeksgebied, onder andere een vernauwing bij de Stationsweg. Wel geeft een van de getuigen aan dat er niet gevochten is bij de stellingen;
- De aanwezigheid van Duits mobiel luchtafweergeschut aan de Rumelaarseweg.

Bovenstaande oorlogshandelingen zijn door de getuigen op een topografische kaart ingetekend. De oorlogshandelingen vallen buiten het onderzoeksgebied.

¹⁸ Ooggetuigenverslag inzake Woudenberg, opgesteld door IDDS Explosieven B.V. december 2017.

2.7 Luchtfoto interpretatie

Uit de geraadpleegde literatuur, archiefstukken en overige bronnen zijn er voldoende aanwijzingen naar voren gekomen die duiden op bombardementen, luchtaanvallen of andere oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied. Met name de luchtaanvallen die vanaf 1944 op het station Woudenberg- Scherpenzeel zijn uitgevoerd, kunnen hun invloed hebben gehad op het onderzoeksgebied. IDDS Explosieven heeft op basis van de geraadpleegde bronnen een keuze gemaakt om luchtfoto's van 1944 en 1945 te raadplegen. Daarnaast is een vooroorlogse foto van het onderzoeksgebied geraadpleegd. Hierbij is gekeken naar drie instellingen die luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog in bezit hebben:

- Wageningen University & Research (WUR);
- Kadaster (KAD);
- National Collection of Aerial Photography (NCAP).

IDDS Explosieven B.V. heeft de websites van de bovenstaande instellingen geraadpleegd¹⁹ en gezocht naar geschikte foto's, waarbij naar helderheid, schaal, datum, dekkingsgraden opnamedatum in relatie met oorlogshandelingen gekeken is. Onderstaande foto's zijn nader bestudeerd en middels QGIS gegeoreferereerd (RD-coördinaten):

Collectie	Sortie ref.	Foto nrs.	Datum	Kwaliteit	Schaal	Bijzonderheden
WUR	16-2171	2055	12-05-1945	Slecht	72.000	Geen
WUR	4-2211	4015	08-04-1945	Goed	10.800	Geen
WUR	4-2103	3083	23-03-1945	Goed-Voldoende	7.600	Geen
WUR	4-1618	4117	14-01-1945	Goed	10.800	Geen
NCAP	4-1320	3038	26-11-1944	Goed-Voldoende	7.800	Niet dekkend voor het onderzoeksgebied
NCAP	T-108	42	17-06-1941	Slecht	45.000	Geen
KAD	Blad447	603	1937	Voldoende	25.000	Geen

Figuur 10: Luchtfoto uit 1937 van het onderzoeksgebied. Bron: Kadaster.

¹⁹ WUR, KAD en NCAP

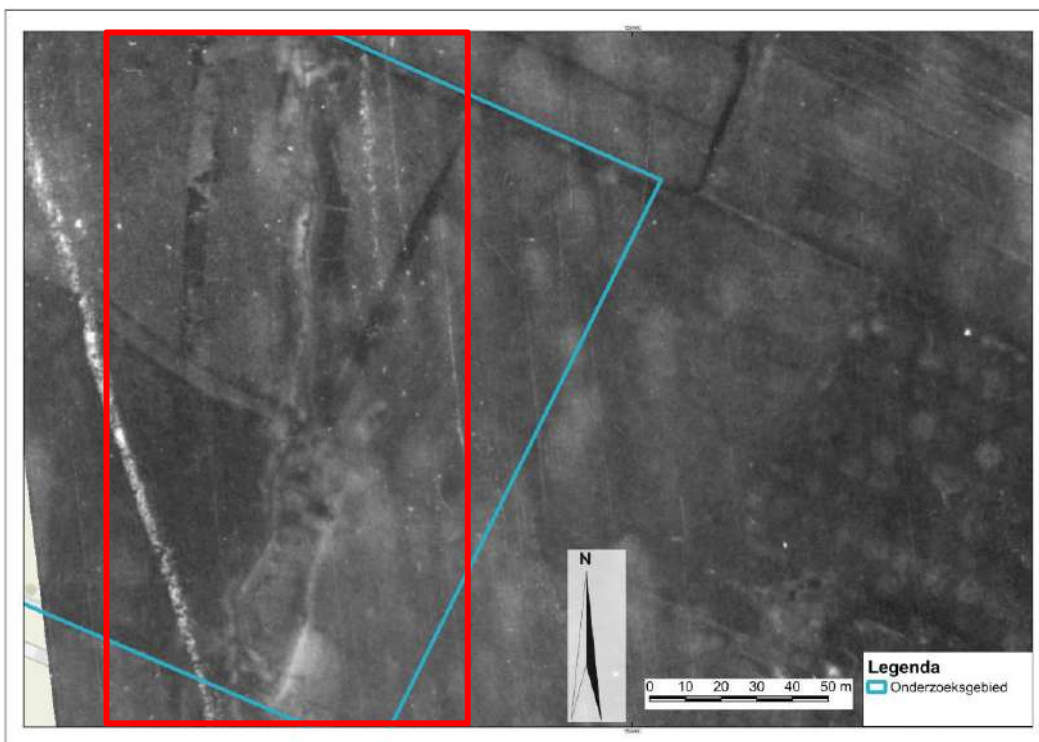

Figuur 11: Luchtfoto uit 1941 van het onderzoeksgebied. De kwaliteit is erg slecht. Bron: NCAP.

Een van de luchtfoto's bleek niet dekkend te zijn voor het onderzoeksgebied. Binnen het deel van het onderzoeksgebied dat wel op de foto staat, is de *Pantherstellung* te zien.

Figuur 12: Luchtfoto van 26 november 1944. De foto is niet dekkend voor het onderzoeksgebied, maar binnen het deel dat wel te zien is ligt de *Pantherstellung* met loopgraven en (vermoedelijk) twee antitankgrachten. Bron: NCAP

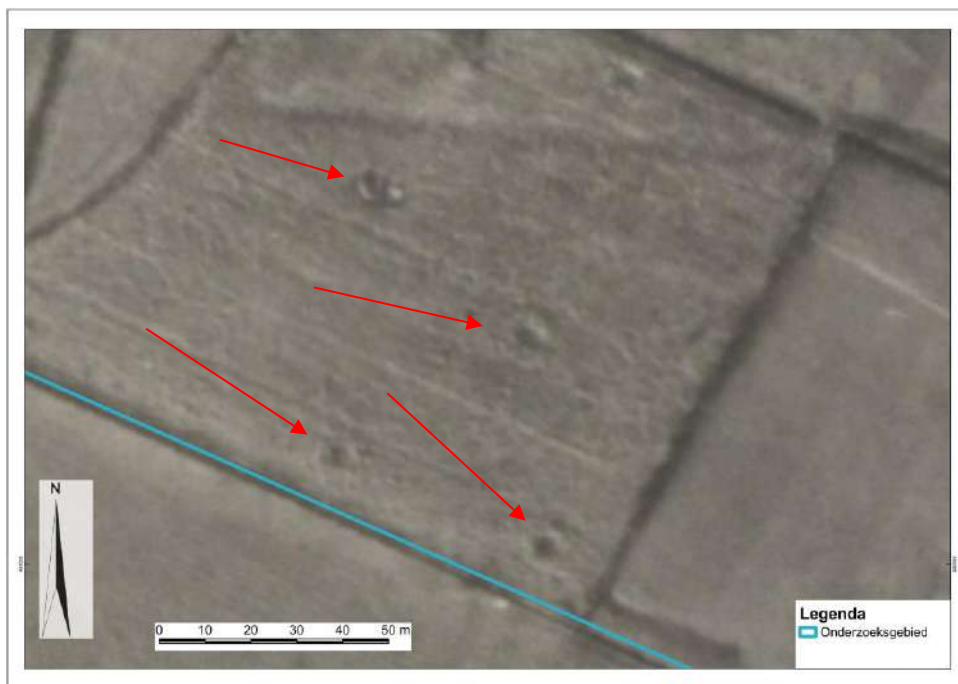

Figuur 13: Uitsnede van de luchtfoto van 26 november 1944. Binnen de rode rechthoek is de *Pantherstellung* waar te nemen. Bron: NCAP

Op een luchtfoto van januari 1945 zijn, naast de al eerder opgemerkte *Pantherstellung* met tankgracht, net ten noorden het onderzoeksgebied een viertal opmerkelijke objecten waar te nemen.

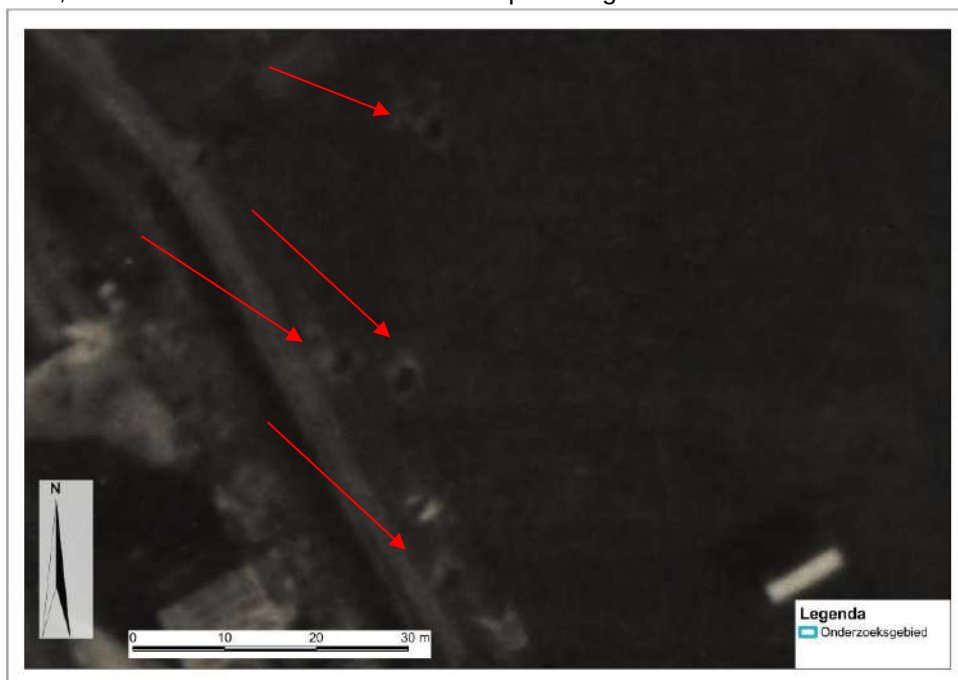

Figuur 14: Luchtfoto van 14 januari 1945, waarop ten noorden van het onderzoeksgebied een viertal objecten zijn waar te nemen (zie rode cirkel). Ook de *Pantherstellung* (groene rechthoek) en de tankgracht (oranje pijlen) zijn duidelijk te zien. Bron: Wageningen

Figuur 15: Uitsnede van de luchtfoto van 14 januari 1945 met daarop de objecten.

Op de foto is niet duidelijk te zien of het om kraters gaat (bijvoorbeeld ten gevolge van bombardementen of luchtaanvallen) of een (in aanbouw zijnde) Duitse stelling. IDDS Explosieven heeft gezocht naar indicaties uit andere bronnen die de objecten op de luchtfoto zouden kunnen duiden. Op 25 december 1944 werd binnen het kaartvak qE.4390, net buiten het onderzoeksgebied, een aanval uitgevoerd op de spoorlijn. Van de 28 afgevuurde raketten, waren er vier treffers. Alhoewel de objecten op circa 350 meter van de spoorlijn liggen, zou dit een mogelijkheid kunnen zijn. Als we echter een uitsnede van een luchtfoto van maart 1945 nemen, met daarop kraters van raketten, dan lijken deze vormen niet op elkaar. De objecten zijn geheel rond, de kraters van de raketten eerder ellipsvormig.

Figuur 16: Uitsnede van een luchtfoto van 23 maart 1945 met daarop kraters van raketten.

Naast de verschillende vormen, komen ook de diameters van beide vormen niet overeen. De diameter van een raketkrater is circa 3 meter, terwijl de diameter van de objecten 4 tot 4,5 meter is. Naast de inslagen van raketten zijn er in nabijheid van het spoor (en dus in nabijheid van het onderzoeksgebied) ook kraters van afwerpmunitie (vliegtuigbommen) waar te nemen.

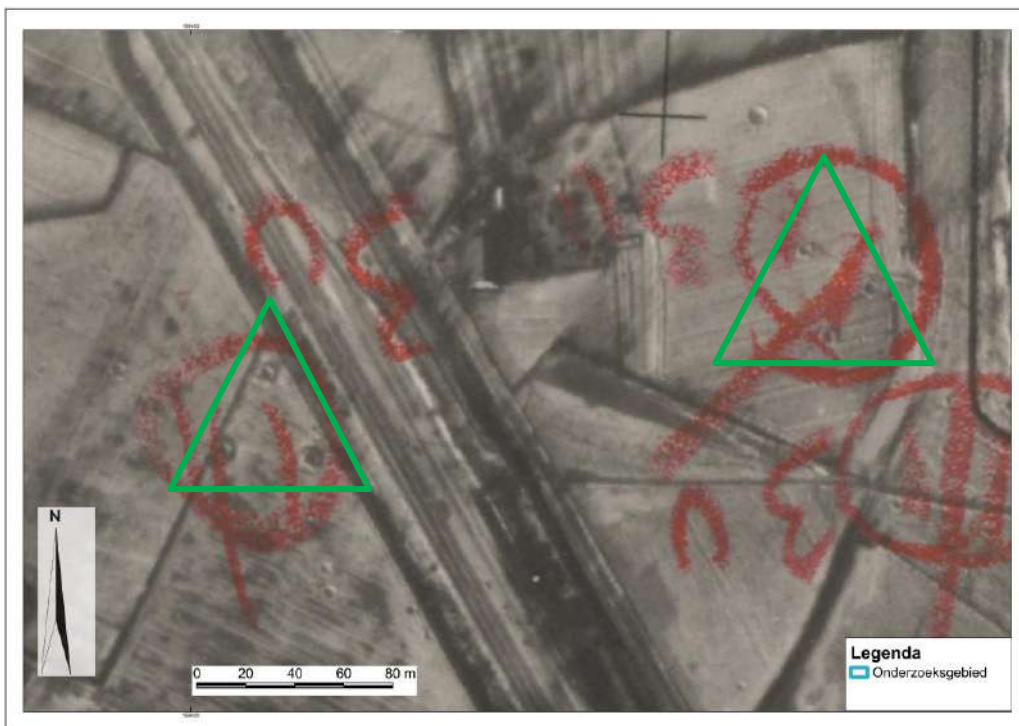
Figuur 17: Uitsnede van de luchtfoto van 14 januari 1945 met daarop kraters van afwerpmunitie.

Ook deze kraters komen qua uiterlijk, diameter en inslagenpatroon niet overeen met de objecten net ten noorden van het onderzoeksgebied.

Figuur 18: De kraters van afwerpmunitie zijn op een uitsnede van de luchtfoto van 14 januari 1945 goed te zien.

In nabijheid van het onderzoeksgebied en de spoorlijn hebben, vermoedelijk als onderdeel van de *Pantherstellung* diverse Duitse stellingen gelegen. Een vergelijking met die stellingen levert wel een overeenkomst op met de objecten te noorden van het onderzoeksgebied.

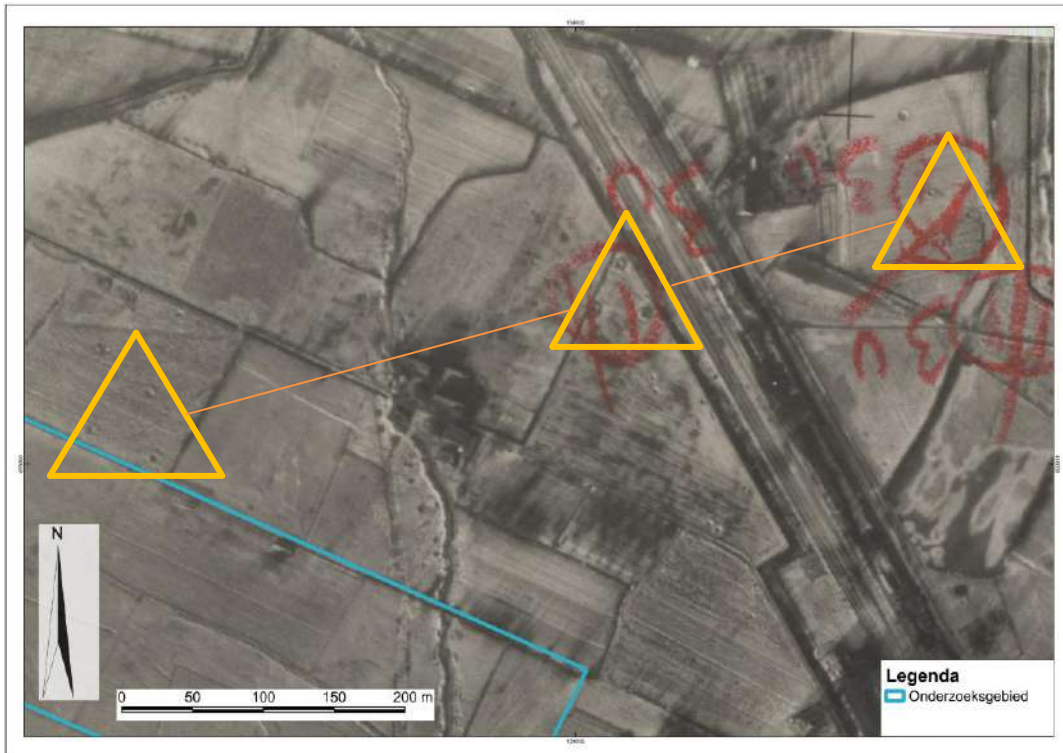
Figuur 19: Uitsnede van de luchtfoto van 14 januari 1945 met daarop twee Duitse stellingen (binnen groene driehoek).

Het verschil tussen de Duitse stelling en kraters is op onderstaande foto goed te zien.

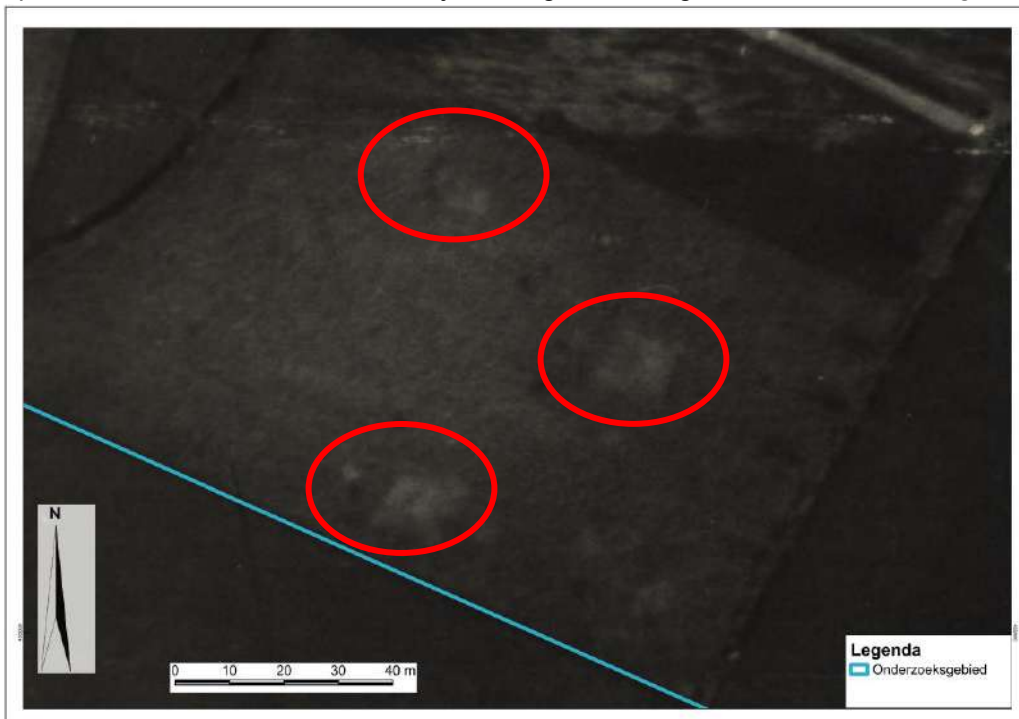
Figuur 20: Uitsnede van de luchtfoto van 14 januari 1945 met daarop Duitse stellingen (groene cirkels) en kraters (rode cirkel).

De aanleg van de *Pantherstellung* waartoe de Duitse stellingen behoren, wordt door meerdere bronnen en archiefstukken ondersteund. Daarnaast lijken de objecten ten noorden van het onderzoeksgebied qua uiterlijk, diameter en verspreidingspatroon op de eerder getoonde Duitse stelling. De stellingen blijken daarnaast ook in één lijn te liggen.

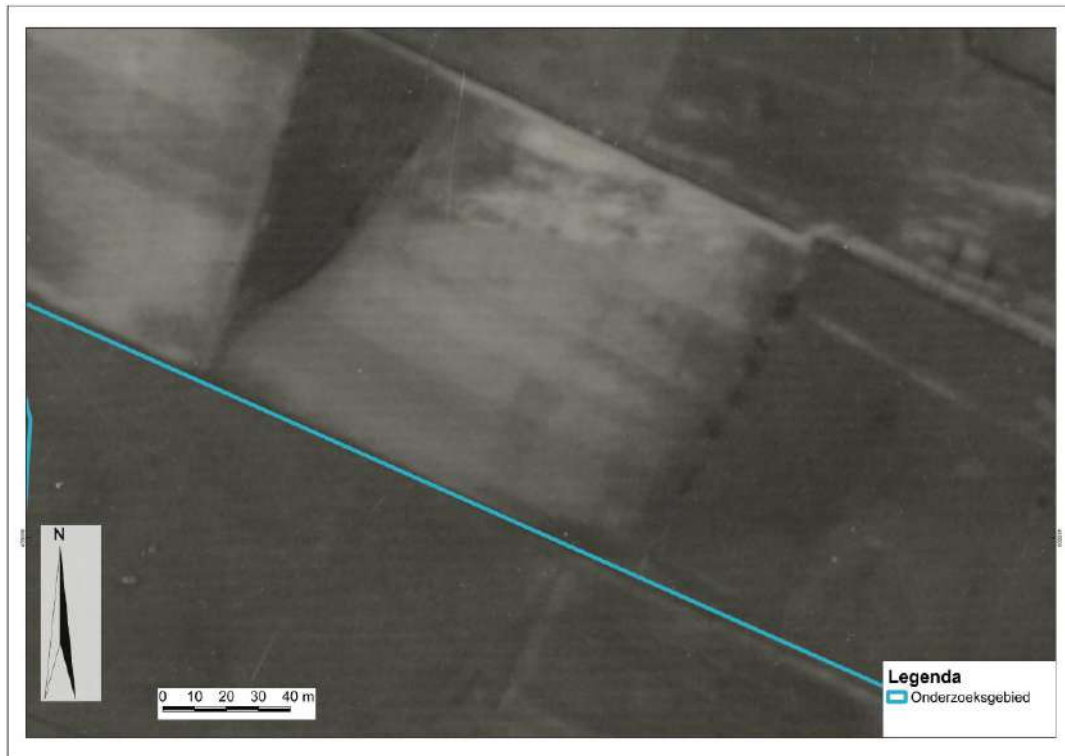
Figuur 21: De Duitse stellingen liggen op een lijn.

De stelling ten noorden van het onderzoeksgebied is niet of niet lang in gebruik geweest. Want op een luchtfoto van 23 maart 1945 lijken de 'gaten' dichtgemaakt en is de stelling verdwenen.

Figuur 22: Uitsnede van een luchtfoto van 23 maart 1945. De 'gaten' van de stellingen lijken dichtgemaakt.

Ook op een luchtfoto van 8 april 1945 zijn de objecten niet meer aanwezig.

Figuur 23: Uitsnede van een luchtfoto van 8 april 1945. Er zijn geen objecten meer waar te nemen ten noorden van het onderzoeksgebied.

Waarom de stellingen verdwenen zijn, is niet bekend. De *Pantherstellung* heeft nog dienst gedaan tot het einde van de Tweede Wereldoorlog. Op basis van literatuur en archiefmateriaal blijkt wel dat er nog in ieder geval in februari 1945 aan de stellingen rondom het station is gewerkt. Misschien moest de stelling ten noorden van het onderzoeksgebied dienst doen als versterking achter de loopgraven van de *Pantherstellung*, maar is tijdens de aanleg van de stelling besloten deze toch af te breken.

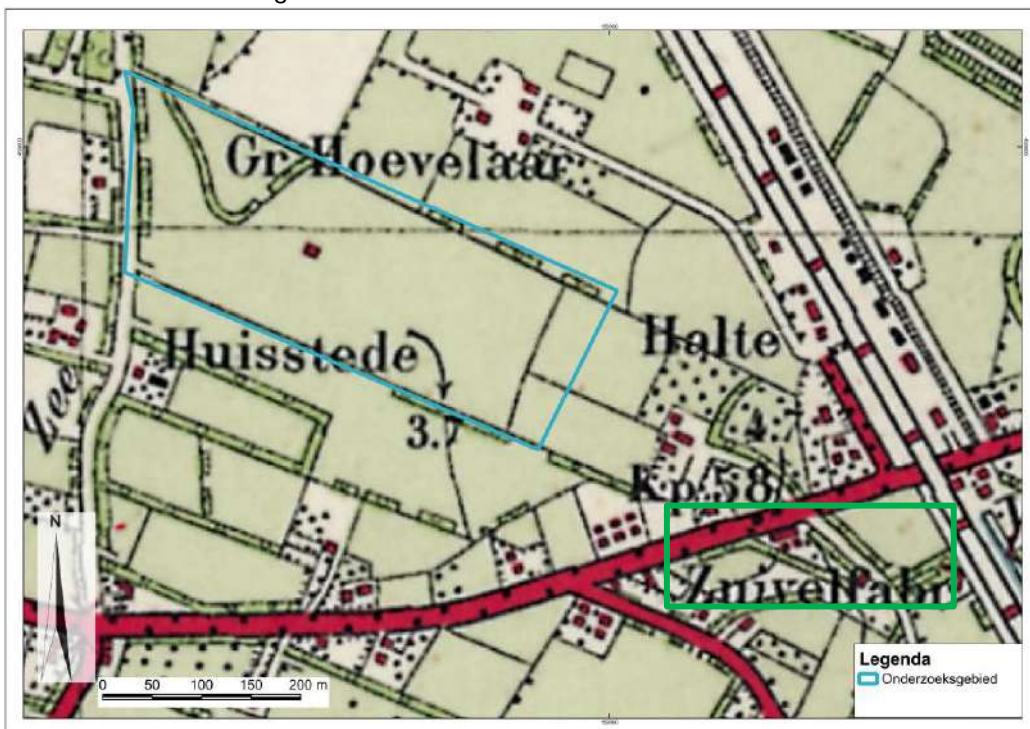
2.8 Gebeurtenissenlijst en analyse

Uit de geraadpleegde literatuur, archiefstukken, luchtfoto's en overig bronmateriaal blijkt dat er diverse indicaties te zijn die erop wijzen dat het onderzoeksgebied (of delen hiervan) mogelijk betrokken is (zijn) geweest bij oorlogshandelingen.

Datum	Gebeurtenis	Bronnen	IND-nummer
5/6 november 1944	Bombardement van 5 op 6 november 1944 van de omgeving van de roomboterfabriek 'De Voortuitgang'	Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.94	IND_44110506
26 november 1944	Aanwezigheid Pantherstelling binnen onderzoeksgebied	Luchtfoto 26 november 1944; kaart van het NIOD Groep Albrecht	IND_441126
24 december 1944	Neerstorten van een vliegtuig van Squadron No. 263 aan de Stationsweg nabij de Zegheweg	En nooit was het stil, p.485; Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog, p.96	IND_441224
25 december 1944	Aanval met raketten van Britse Typhoon jachtbommenwerpers van Squadron No. 609 op de spoorlijn bij positie qE.4390	Vooronderzoek Hoevelaar, p.17; AIR 27/2103/48	IND_441225
14 januari 1945	Aanwezigheid van Duitse stelling ten noorden van het onderzoeksgebied	Luchtfoto 14 januari 1945	IND_450114
18 april 1945	Aanval met raketten van Britse Typhoon jachtbommenwerpers van Squadron No. 263 bij positie qE.4389	Vooronderzoek Spoorzone Woudenberg, p.29;	IND_450418
16 oktober 1950	Mogelijk aantreffen van een granaat aan de Zegheweg	Gemeentearchief Woudenberg, archiefnummer 0505, inventaris 647	IND_501016

IND_44110506: Bombardement omgeving roomboterfabriek 'De Vooruitgang' (5/6-11-1944)

De roomboterfabriek te Woudenberg ligt op circa 250 meter afstand van het onderzoeksgebied. Er zijn op de geraadpleegde luchtfoto's geen sporen van dit bombardement waar te nemen binnen het onderzoeksgebied.

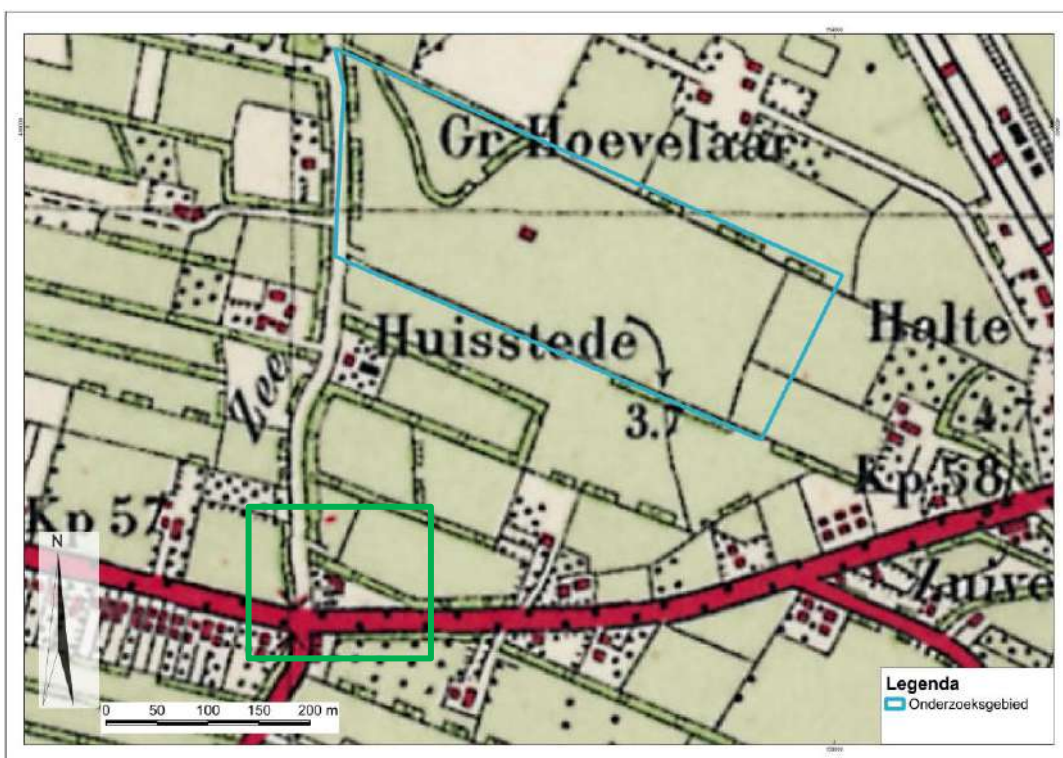
Figuur 24: Het onderzoeksgebied ligt op afstand van de roomboterfabriek (zuivelfabriek, die groene vierkant).

IND_441126: Aanwezigheid van de Pantherstellung binnen het onderzoeksgebied

Op diverse luchtfoto's en uit archiefstukken blijkt dat er binnen het onderzoeksgebied elementen aanwezig zijn van de *Pantherstellung*. Er zijn geen aanwijzingen aangetroffen in de geraadpleegde bronnen dat door de aanwezigheid van deze verdedigingslinies ontplofbare oorlogsresten zijn achtergebleven. Ook hebben er geen gevechtshandelingen plaatsgevonden aan het einde van de Tweede Wereldoorlog die doen vermoeden dat er ontplofbare oorlogsresten binnen de elementen van de *Pantherstellung* te verwachten zijn.

IND_441224: Neerstorten vliegtuig aan de Stationsweg nabij de Zegheweg

Op basis van ooggetuigenverslagen blijkt het neergestorte vliegtuig op 24 december 1944 op geruime afstand van het onderzoeksgebied te zijn terechtgekomen. Er zijn geen aanwijzingen aangetroffen in de geraadpleegde bronnen dat er binnen het onderzoeksgebied nog resten van het vliegtuig of ontplofbare oorlogsresten te verwachten zijn.

Figuur 25: Het onderzoeksgebied ligt op geruime afstand van de plek alwaar op 24 december 1944 een vliegtuig neerstortte (zie groene vierkant).

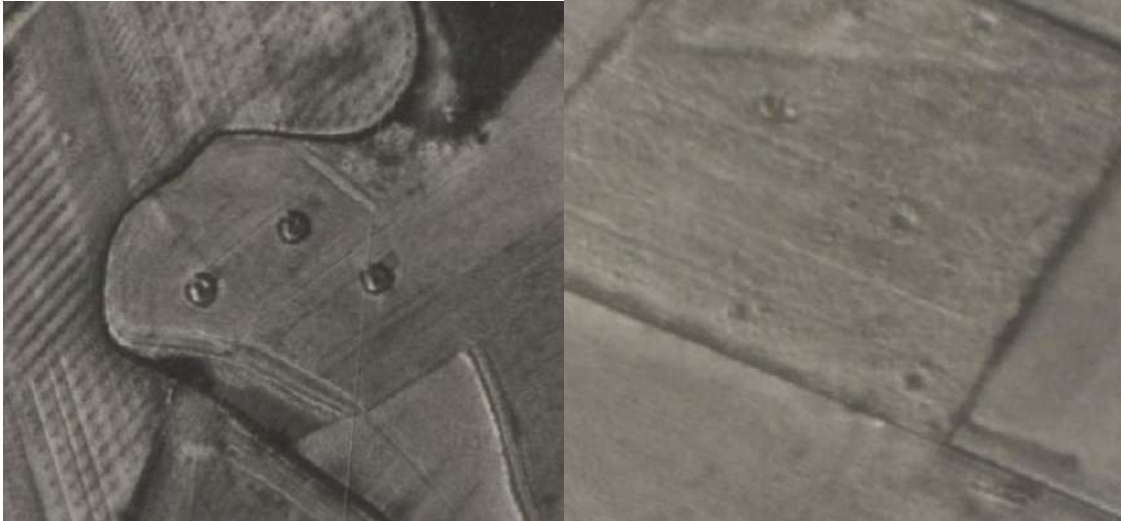
IND_441225: Aanval met raketten op de spoorlijn bij positie qE.4390

In het vooronderzoek voor de Spoorzone Woudenberg en op de geraadpleegde luchtfoto's zijn diverse kraters waar te nemen van raketaanvallen op de spoorlijn en het station Woudenberg-Scherpenzeel. De aanval vond plaats op 25 december 1944. De eerstvolgende luchtfoto is van circa twee weken later, 14 januari 1945. Deze foto toont geen kraters binnen het onderzoeksgebied. Zodoende zijn er geen ontplofbare oorlogsresten (raketten) binnen het onderzoeksgebied te verwachten als gevolg van deze raketaanval.

IND_450114: Aanwezigheid van een Duitse stelling ten noorden van het onderzoeksgebied

Uit de geraadpleegde bronnen blijkt dat er in nabijheid van station Woudenberg-Scherpenzeel in 1944 en 1945 wordt gewerkt aan diverse Duitse stellingen. Op een luchtfoto van 14 januari 1945 zijn ten noorden van het onderzoeksgebied een viertal objecten waar te nemen die duiden op een Duitse stelling. Er liggen geen loopgraven in de nabijheid van de stelling. Of er sprake is van een

geschutstelling, mortierstelling of mitrailleurstelling is niet bekend. Vanwege de slechte kwaliteit van de kaart, is op de geraadpleegde *defence overprint* helaas niet duidelijk te zien of de stelling op de kaart ingetekend is. Een vergelijking van de vier objecten met andere Duitse stellingen in nabijheid van het onderzoeksgebied, toont aan dat de stelling vermoedelijk pas net is aangelegd en nog niet voltooid is. Hierdoor was de stelling op moment van opname nog niet operationeel.

Figuur 26: Links een afbeelding van Duitse stellingen die af zijn, rechts de Duitse stelling net ten noorden van het onderzoeksgebied die nog niet voltooid (en niet operationeel) is.

Ook de geallieerden hebben tijdens het intekenen van Duitse stellingen op de bewuste foto van 14 januari 1944, de Duitse stelling niet als volwaardig of operationeel beschouwd. Bij een aantal stellingen is namelijk het symbool van 'geschutstelling' met rood potlood ingetekend. Dit ontbreekt bij de stelling ten noorden van het onderzoeksgebied.

Figuur 27: Diverse Duitse stellingen zijn door de geallieerden tijdens luchtfoto interpretatie ingetekend met rood potlood. De stelling ten noorden van het onderzoeksgebied (zie groen cirkel) is niet ingetekend als operationele stelling.

Op basis van het feit dat de Duitse stelling nog in aanbouw was toen de luchtfoto op 14 januari 1945 werd genomen en de stelling op 23 maart 1945 al weer verdwenen lijkt, is het niet aannemelijk dat de Duitse stelling ten tijde van de Tweede Wereldoorlog operationeel is geweest. Daarnaast is het zo dat stellingen een verdacht gebied kunnen opleveren als het aannemelijk is dat er tijdens of net na de oorlog ontplofbare oorlogsresten achtergelaten of gedumpt zouden zijn. Dit lijkt voor de stelling ten noorden van het onderzoeksgebied niet aannemelijk. Op luchtfoto's van 23 maart 1945 en 8 april 1945 is te zien dat de stelling niet meer bestaat: de gaten lijken dichtgegooid. Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog was munitie schaars bij de Duitse strijdkrachten. Mochten er ontplofbare oorlogsresten in de stelling hebben gelegen, dan is het zeer aannemelijk dat de Duitse troepen alvorens het dichtgooien van de stelling, de schaarse munitieartikelen naar elders hebben overgeplaatst.

IND_450418: Aanval met raketten op positie qE.4389

In het vooronderzoek voor de Spoorzone Woudenberg wordt melding gemaakt van een raketaanval op 18 april 1945 op het spoor te Woudenberg. Er werden door de piloten geen resultaten geobserveerd naar aanleiding van de aanval, maar wel gaven zij aan dat de raketten binnen het doelgebied terecht kwamen. Er is getracht een luchtfoto te bestuderen van net na 18 april 1945, maar helaas was die van 12 mei 1945 de enige waar IDDS Explosieven aan kon komen en waarop het onderzoeksgebied te zien is. De luchtfoto is van te matige kwaliteit om kraters te ontdekken. Daarnaast zijn er te weinig aanwijzingen te vinden dat raketten in het onderzoeksgebied, op circa 200 meter van het spoor, terecht zijn gekomen.

IND_501016: Mogelijk aantreffen granaat Zegheweg

Alhoewel de Zegheweg grenst aan het onderzoeksgebied, zijn er te weinig aanwijzingen te vinden om aan te nemen dat de granaat gevonden is binnen het onderzoeksgebied.

Figuur 28: De Zegheweg ligt tegen het onderzoeksgebied aan.

3. Leemten in kennis

- Bij een historisch vooronderzoek kan nooit een volledig overzicht van alle bronnen worden verkregen. Er is bij dit onderzoek gebruikt gemaakt van een bronnenselectie waarbij de auteur alle voor hem beschikbare bronnen geraadpleegd heeft;
- Van eventuele meldingen of ruiming van ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied of in de directe nabijheid ervan zijn over de periode 1940-1944 en 1948-1970 bij de EODD en het SIB geen gegevens meer bekend;
- Vanwege de sluiting van het NIOD en het Utrechts Archief door de maatregelen inzake de bestrijding van COVID-19, is door IDDS geen fysiek bezoek gebracht aan deze archiefinstellingen. Zodoende konden voor oplevering van deze rapportage diverse collecties niet worden geraadpleegd. Het betreft hier de collectie van het Militair Gezag van de provincie Utrecht en de collectie van het Generalkommissariat für das Sicherheitswesen (Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West);
- Van niet alle gebeurtenissen kon op basis van de beschikbare gegevens een exacte plaatsbepaling worden vastgesteld;
- Het onderzoeksgebied, waarvoor op basis van de geraadpleegde bronnen geen verhoogde kans is vastgesteld op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten, is aangemerkt als onverdacht. Voor dit gebied zijn geen of onvoldoende aanwijzingen aangetroffen dat er oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden waardoor ontplofbare oorlogsresten in de bodem zijn achtergebleven. Dit betekent echter niet dat er geen ontplofbare oorlogsresten kunnen worden aangetroffen in de onverdachte gebieden. Door meerdere oorzaken is informatie over de oorlogshandelingen en over de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten niet altijd (geheel) bewaard gebleven. Er kan derhalve niet gesteld worden dat er in de onverdachte gebieden nooit ontplofbare oorlogsresten aanwezig zijn.

4. Conclusie en advies

Het doel van dit vooronderzoek is vaststellen of er in de geraadpleegde bronnen indicaties zijn waaruit blijkt dat het onderzoeksgebied Woudenberg (gemeente Woudenberg), gelegen in de provincie Utrecht, tijdens de Tweede Wereldoorlog betrokken is geweest bij oorlogshandelingen waardoor er (mogelijk) ontplofbare oorlogsresten op/in de bodem zijn achtergebleven. Alhoewel enkele bronnen niet geraadpleegd konden worden door de sluiting van archiefinstellingen en zijn opgenomen als leemten van kennis, blijkt uit de geraadpleegde literatuur, archiefstukken, luchtfoto's, en andere geraadpleegde bronnen en na grondige analyse van diverse oorlogshandelingen, dat het onderzoeksgebied niet verdacht is op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten. IDDS Explosieven B.V. adviseert u daarom om de geplande werkzaamheden op reguliere wijze uit te voeren en het opsporingsproces naar ontplofbare oorlogsresten niet verder voort te zetten.

Hoewel er geen feitelijk aantoonbare aanleiding is het onderzoeksgebied verdacht te verklaren, adviseert IDDS Explosieven B.V. u om het uitvoerend personeel voorafgaand aan werkzaamheden in de te bewerken gebieden altijd te instrueren aan de hand van het Protocol spontaan aantreffen ontplofbare oorlogsresten (zie bijlage 4). De belangrijkste punten hieruit:

1. Staak onmiddellijk de werkzaamheden nabij het verdachte object;
2. Kom niet aan het object, verplaats deze niet en breng geen markeringen aan;
3. Neem contact op met de politie 0900-8844;
4. Zet de omgeving af en laat niemand toe;
5. Houd het object (op afstand) in de gaten tot de politie of de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD) ter plekke is;
6. Hervat de werkzaamheden pas na overleg met de politie.

In het geval van het onverhoopt aantreffen van munitieverdachte objecten nooit en te nimmer verdere acties te ondernemen behalve direct contact op te nemen met de politie op telefoonnummer: 0900-8844.

Bijlage 1: Geraadpleegde bronnen

Literatuurstudie

In het kader van het vooronderzoek is een literatuurstudie uitgevoerd. Naast de standaard boekwerken over oorlogshandelingen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog, zijn ook regionale en streekgebonden publicaties bestudeerd. In onderstaande overzicht zijn de geraadpleegde publicaties weergegeven. Relevante informatie uit de bestudeerde literatuur is verwerkt in dit vooronderzoek.

Standaardwerken:

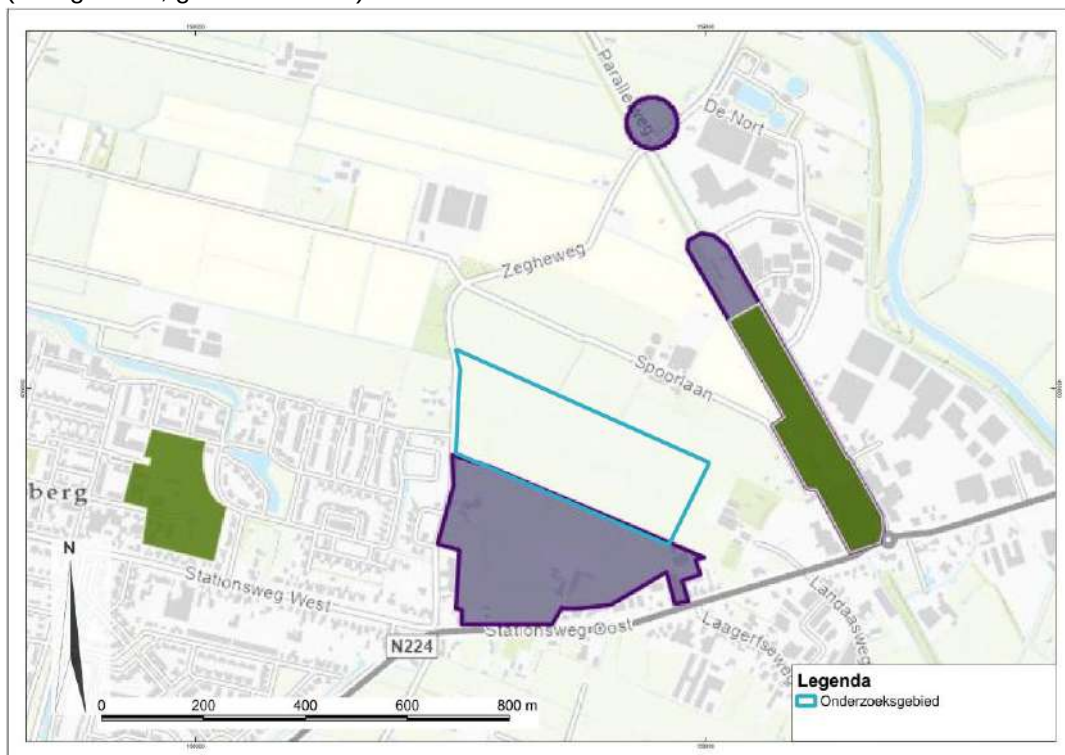
- Amersfoort, H., Kamphuis, P.H., *Mei 1940; De strijd op Nederlands grondgebied* (Amsterdam 2012);
- Blankenstein, E. van, *Defensie- en oorlogsschade in kaart gebracht (1939-1945)* (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2006);
- Bollen H, & Vroemen, P., *Canadezen in Actie; Nederland najaar '44 – voorjaar '46* (Warnsveld 1993);
- Broekmeijer, M.W.J.M., *Alarm....Starten. Het Nederlandse luchtwapen in de meidagen van 1940;*
- David, R.G., *Bombing the European Axis Powers. A Historical Digest of the Combined Bomber Offensive, 1939-1945* (Alabama 2006);
- Freeman, R.A., *Mighty Eight War Diary* (New York 1981);
- Grimm, P., Loo, E. van, Winter, R. de, *Vliegvelden in oorlogstijd: Nederlandse vliegvelden tijdens bezetting en bevrijding 1940-1945* (Amsterdam 2009);
- Groeneveld, G., *Nach Holland. Meidagen 1940 door Duitse ogen* (Zwolle 2018);
- Hoogterp, S.H., *Strijd om ons luchtruim: de opbouw en de beslissende strijd onder luchtverdediging 10-15 Mei 1940* ('s-Gravenhage 1950);
- Klep, C. en Schoenmaker, B., (reds.), *Oorlog op de Flank; De Bevrijding van Nederland 1944-1945* ('s-Gravenhage 1995);
- Kok, R. en Somers, E., *Nederland en de Tweede Wereldoorlog* (2dln; Zwolle 2005);
- Koopman, H., *Vergeltungswaffen in Nederland. Inzet van de V.1, V.2 & V.4 vanaf Nederlands grondgebied 1944-1945* (Utrecht 2018);
- Korthals Altes, A., *Luchtgevaar; Luchtaanvallen op Nederland 1940-1945* (Amsterdam 1984);
- Molenaar, F.J. *De luchtverdediging in de meidagen 1940* (2dln; Den Haag 1970);
- Nater, J.P., *10 mei 1940, luchtoorlog boven Nederland* (Rotterdam 1982);
- Nierstrasz, *De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II* (diverse delen, Den Haag);
- Rawlings, J.D.R., *Fighter Squadrons of the R.A.F. and their Aircraft* (Londen 1976);
- Stacey, C.P., *The Victory Campaign. The operations in North-West Europe 1944-1945* (Ottawa 1967);
- Winter, R. de, *Een eeuw militaire luchtvaart in Nederland 1913-2013* (Amsterdam 2013);
- Zwanenburg, G.J., *En nooit was het stil... Kroniek van een luchtoorlog* (2 dln; Den Haag 1991-1993).

Regionaal en streekgebonden:

- Sangers, C., en H.M. van Woudenberg, *Renswoude, Scherpenzeel, Woudenberg in de Tweede Wereldoorlog: het leven in 't hart van de Gelderse vallei 1939-1945* (Scherpenzeel 1995);
- Artikel 'R703 Pothbrug Woudenberg' (jaartal onbekend).

Reeds uitgevoerde onderzoeken Woudenberg

In het verleden zijn er voor het onderzoeksgebied geen historische vooronderzoeken naar ontplofbare oorlogsresten uitgevoerd. Wel zijn er in de directe nabijheid van het onderzoeksgebied historische vooronderzoeken uitgevoerd (zie figuur, paarse vlakken) en heeft er binnen de gemeente Woudenberg opsporing naar ontplofbare oorlogsresten plaatsgevonden (zie figuur 29, groene vlakken).

Figuur 29: Overzicht van reeds uitgevoerde vooronderzoeken (paarse kleur) in de omgeving van het onderzoeksgebied. De groene vlakken symboliseren de gebieden alwaar opsporing van ontplofbare oorlogsresten heeft plaatsgevonden.

Archiven: gemeentelijk, regionaal en provinciaal

Gemeentearchief Woudenberg

In het gemeentearchief is gezocht naar stukken betreffende de luchtbeschermingsdienst, het Militair Gezag en de politie. Het gemeentearchief van Woudenberg bevindt zich bij het Archief Eemland te Amersfoort.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
0500	Gemeente Woudenberg		1509-1943	
		932	1940	Stukken betreffende de ingebruikneming van percelen door het leger, 1940.
		934	1940	Stukken betreffende de aanvraag tot steun bij herstel van beschadigde gebouwen
		935	1940	Stukken betreffende de opgave van de geleden schade als gevolg van oorlogsgeweld, plundering en vernieling
		942	1940-1942	Stukken betreffende te nemen maatregelen bij bijzondere gebeurtenissen
0505	Gemeentebestuur Woudenberg		1944-1975	
		48	1940-1945, 1951	Verslag van de gemeentesecretaris N.J.C. Cramer over de belangrijkste gebeurtenissen in Woudenberg in de periode 1940-1945, 1951

		621	1942-1945	<i>Processen-verbaal van luchtaanvallen en gevonden explosieven en stukken betreffende Luchtbeschermingsdienst Woudenberg</i>
		624	1943-1948	<i>Stukken betreffende het toezicht op het bezit van wapens en munitie</i>
		637	1944	<i>Rapport uitgebracht aan de Commissaris der Provincie Utrecht door de burgemeester omtrent de situatie in Woudenberg</i>
		638	1945-1947	<i>Verordening van de Chef Militair gezag betreffende de directe periode na de bevrijding, met een inventarisatie van de situatie in Woudenberg</i>
		642	1945	<i>Minuut van een brief van de burgemeester aan de Ruestungs-Inspektion te Utrecht inzake glasschade aan het bejaardentehuis "Geerestein" veroorzaakt door het neerstorten van een V1, 1945</i>
		647	1940-1945, 1945-1950, 1958, 1962-1963, 1970-1975	<i>Stukken betreffende de melding en ruiming van achtergebleven wapens en explosieven uit de periode 1940-1945, 1945-1950, 1958, 1962-1963, 1970-1975</i>
		826	1940	<i>Taxatierapporten van schade aan gebouwen van particulieren, 1940</i>
		827	1940-1947	<i>Stukken betreffende uitgekeerde bedragen voor schade aan gebouwen en gevorderde voertuigen, 1940-1947</i>
		830	1941-1946	<i>Stukken betreffende de uitvoering van de schadeloosstelling door het Rijk aan de gemeente Woudenberg ten behoeve van de geleden oorlogsschade aan gebouwen en panden</i>
		831	1940-1945, 1942-1956	<i>Stukken betreffende de geleden schade voor inwoners van Woudenberg in de periode 1940-1945, 1942-1956. 1942-1956 A-J</i>
		832	1940-1945, 1942-1956	<i>Stukken betreffende de geleden schade voor inwoners van Woudenberg in de periode 1940-1945, 1942-1951 1942-1956 K-Z</i>
		841	1945-1956	<i>Stukken betreffende de vaststelling van de schade aan gemeente-eigendommen ten gevolge van de oorlog, ten behoeve van de aanvraag van vergoedingen, 1945-1956</i>
		843	1945-1956	<i>Stukken betreffende de rijksgoedkeuringen voor herstel van oorlogsschade aan onroerende goederen, met o.a. bouwtekening van garage Honders, 1945-1956</i>
		844	1940-1945 / 1945-1964	<i>Stukken betreffende herstel van schade aan bebouwing ontstaan in de periode 1940-1945, 1945-1964</i>
		845	1947-1956	<i>Stukken betreffende de toekenning van schadeloosstellingen door het Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting aan oorlogsgetroffenen, 1947-1956</i>
		1001	1943-1944	<i>Inlichtingenformulieren en andere stukken inzake de toestand van geëvacueerden in Woudenberg, afkomstig van het Evacuatiebureau Midden-Oost te Arnhem</i>
		1003	1945-1952	<i>Stukken betreffende de vergoedingen van door geallieerde militairen veroorzaakte schade, 1945-1952</i>
		1132		<i>Stukken betreffende en krantenknipsels inzake historische aangelegenheden van</i>

				Woudenberg: - Tweede Wereldoorlog
--	--	--	--	-----------------------------------

Provinciaal archief (Nationaal Archief)

Het onderzoeksgebied is gelegen binnen de provincie Utrecht. Deze provincie heeft zijn eigen archiefbewaarplaats, dat is ondergebracht bij het Utrechts Archief. Vanwege de sluiting van het Utrechts Archief heeft IDDS Explosieven B.V. geen fysiek bezoek gebracht aan deze archiefinstelling. Wel zijn diverse stukken die IDDS Explosieven B.V. reeds in bezit heeft geraadpleegd.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
1202	Commissaris van de Koningin in de Provincie Utrecht		1920-1954	
		235	1940 mei-juli	Meldingen van burgemeesters in de provincie van in de gemeente plaatsgevonden luchtaanvallen en andere gebeurtenissen welke direct verband houden met de oorlogshandelingen
		236	1940 aug.-dec	Meldingen van burgemeesters in de provincie van in de gemeente plaatsgevonden luchtaanvallen en andere gebeurtenissen welke direct verband houden met de oorlogshandelingen
		237	1941	Meldingen van burgemeesters in de provincie van in de gemeente plaatsgevonden luchtaanvallen en andere gebeurtenissen welke direct verband houden met de oorlogshandelingen
		640	1942-1943	Meldingen van burgemeesters in de provincie van in de gemeente plaatsgevonden luchtaanvallen en andere gebeurtenissen welke direct verband houden met de oorlogshandelingen

Archieven: overige Nederlandse archiefinstellingen

Nationaal Archief (NA) Den Haag

Van het Nationaal Archief zijn archiefstukken geraadpleegd van het Militair Gezag en van de Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen. Deze stukken zijn sinds 2020 in bezit van IDDS Explosieven B.V. In het archief van het Militair Gezag is onder andere de kaart van Nederland geraadpleegd met daarop een overzicht van water (inundatie)- en oorlogsschade. In het archief van de Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen bevinden zich meldingen van geallieerde luchtaanvallen in Nederland in de periode 1940-1941. Daarnaast is ook het archief van het Korps Hulverleningsdienst geraadpleegd.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
2.13.25	Inventaris van het archief van het Militair Gezag		(1939) 1943-1946 (1956)	
		2809	1945	Stukken betreffende de organisatie van de mijnopruimingsdienst en het opsporen en ruimen van mijnen die de uitvoering van bepaalde openbare werken verhinderen
		3224	1945	Kaart van Nederland met een overzicht van water- en oorlogsschade
2.04.53.15	Inventaris van het archief van de Inspectie Bescherming Bevolking		1937-1946	

	tegen Luchtaanvallen			
		42	1940-1941	<i>Ingekomen en minuten van uitgegane brieven van en aan diverse overheidsinstellingen Commissaris der Koningin in de provincie Utrecht</i>
		74	1940-1941	<i>Meldingen en processen -verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde Luchtactiviteiten, Utrecht</i>
2.04.110	Inventaris van het archief van het Korps Hulpverleningsdienst		1945-1974	
		20	Geen datum	<i>Registers met krantenknipsels inzake explosieven</i>
		21	1945-1947	<i>Registers met krantenknipsels inzake explosieven</i>
		22	1957-1959	<i>Registers met krantenknipsels inzake explosieven</i>

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)

Vanwege de sluiting van het NIOD door de maatregelen inzake COVID-19, is door IDDS Explosieven B.V. voor dit vooronderzoek geen fysiek bezoek aan het NIOD gebracht. Wel zijn de stukken van Groep Albrecht, die binnen de provincie Utrecht zijn gemaakt, in bezit bij IDDS Explosieven B.V. en voor dit vooronderzoek geraadpleegd.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
190a	Groep Albrecht		1943-1947	
		48	1943-1945	<i>Rapporten, berichten, kaarten en schetsen, afkomstig van de diverse sectoren van de groep Albrecht, Provincie Utrecht, diverse steden en dorpen</i>
		49	1943-1945	<i>Rapporten, berichten, kaarten en schetsen, afkomstig van de diverse sectoren van de groep Albrecht, Provincie Utrecht, diverse steden en dorpen (vervolg)</i>

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) Den Haag

Het NIMH beheert collecties over de geschiedenis en de archieven van de Nederlandse krijgsmacht. Binnen de collectie is gezocht op zoektermen 'Woudenberg' en 'Hoevelaar.' Daarnaast is ook gezocht op stukken van het '15de Regiment Infanterie' dat in nabijheid van het onderzoeksgebied gelegd was. De collectie 575 is geraadpleegd omdat hierin stukken te vinden zijn inzake Duitse verdedigingswerken. Deze rapporten zijn grotendeels door Nederlandse verzetslieden opgesteld.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
409	Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940		1940	
		505002	1940	<i>Gevechtsberichten van de commandant van het 15e regiment infanterie luitenant-kolonel L.A.C. de Bock</i>
		505003	1940	<i>Verslag van hulpaalmoezenier majoor C.J. de Greeve</i>
		505004	1940	<i>Verslag van de 2e sectie van de 15e compagnie mortieren van 8 door 1e luitenant A. de Vries</i>
		505005	1940	<i>Verslag van de commandant van de 15e compagnie pantserafweergeschut</i>

				<i>1e luitenant P.W. van Toer</i>
		505019	1940	<i>Verslag van de commandant van het IIIe bataljon van het 15e regiment infanterie majoor P.E. Gramberg</i>
		505022	1940	<i>Gevechtsberichten van de commandant van de 1e compagnie van het IIIe bataljon van het 15e regiment infanterie kapitein D. Schipper</i>
		505023	1940	<i>Verslag van de commandant van de 2e compagnie van het IIIe bataljon van het 15e regiment infanterie kapitein P.A. Treytel</i>
		505023	1940	<i>Verslag van de 2e compagnie van het IIIe bataljon van het 15e regiment infanterie over de meidagen 1940 door vaandrig Van Riet. Inclusief een tekening van de stelling in Woudenberg</i>
		505024	1940	<i>Verslag van de commandant van de 3e compagnie van het IIIe bataljon van het 15e regiment infanterie kapitein J.A.N.J. de Richemont</i>
		505025	1940	<i>Verslag van de 3e compagnie van het IIIe bataljon van het 15e regiment infanterie door 2e luitenant A.C.J.M. Ploegmakers</i>
575	Bureau Inlichtingen/ Duitse verdedigingswerken		1941-1945	
		327		<i>Slagorde en legering Duitse troepen in Woudenberg, bijgevoegd situatietekening</i>

Semi-Statistisch Informatiebeheer (SIB) en de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD)
Het Semi-Statistisch Informatiebeheer te Rijswijk beheert het archief van Defensie. In dit archief zijn onder ander de ruimrapporten van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD) opgeslagen. Deze ruimrapporten zijn gerangschikt per gemeente en worden sinds 1971 systematisch bijgehouden. Uit ervaring blijkt dat de meldingen van de EODD niet altijd gerelateerd zijn aan de exacte vindplaats van het explosief, maar ook een naburig adres (bijvoorbeeld bij het aantreffen van een explosief op een akker) of een politiebureau kan zijn. Of er wordt alleen melding gemaakt van een straat zonder exact huisnummer of aanduiding. Onderstaande ruimrapporten zijn opgevraagd, geraadpleegd en opgenomen op de gebeurtenissenkaart (zie bijlage 2):

UO. nr.	Jaar	Plaats en gemeente	Ligplaats explosieven	Aangetroffen object	Relevant voor onderzoeksgebied
19772607	1977	Woudenberg	Buro	<i>'2 Mitr trommels vol met KKM 1 gedeelte Gr'</i>	Nee, buiten het onderzoeksgebied
19840414	1984	Woudenberg	Stationsweg, Potbrug	<i>'1 verbindingspin Bailybrug'</i>	Nee, buiten het onderzoeksgebied
19850171	1985	Woudenberg	Stationsweg 239	<i>'1 bg v. 2cm [...] (verschoten)'</i>	Ja, nabijheid van het onderzoeksgebied
19910062	1991	Woudenberg	Stationsweg 239	<i>'1 bg van 2 cm, met schokbuis verschoten'</i>	Ja, nabijheid van het onderzoeksgebied
19980650	1998	Woudenberg	Stationsweg – Oost 239	<i>'1 pbr. Gr v 20 mm, verschoten'</i>	Ja, nabijheid van het onderzoeksgebied
20000066	2000	Woudenberg	Maarten van Rossumweg 19	<i>'1 antipersoneelmijn, Duits, s-mijn 35'</i>	Nee, buiten het onderzoeksgebied
20031521	2003	Woudenberg	Koningslaan 3	<i>nvt</i>	Nee, buiten het onderzoeksgebied

20131073	2013	Woudenberg	Zeisterweg (Henschotermeer)	'Schroot; Schokbreker'	Nee, buiten het onderzoeksgebied
20140243	2014	Woudenberg	Heygraeff 9	'Schroot'	Nee, buiten het onderzoeksgebied
20141374	2014	Woudenberg	Bosrand 19	'Klein kaliber munitie, Rookgranaat; 25 pdr met tijdschokbuis No 221 serie (UK) (verschoten)'	Nee, buiten het onderzoeksgebied
20151943	2015	Woudenberg	De Steeg 2	'Brisantgranaat; 7,5 cm met restant ontsteker (Fr) (verschoten)'	Nee, buiten het onderzoeksgebied
20160792	2016	Woudenberg	Zeisterweg 106	'Brisantpantsergranaat; 5 cm met BdZ 5103 (verschoten)'	Nee, buiten het onderzoeksgebied
20171909	2017	Woudenberg	Natuurgebied Den Treek	'Bom, brisant; 40 lbs met neuspistool No 33 (UK) (gewapend), Pantserbrandgranaat; 20 mm (verschoten), Mijnontsteker; Tellermine 42 (D), Klein kaliber munitie; diverse'	Nee, buiten het onderzoeksgebied

Archieven: buitenlandse archiefinstellingen

The National Archives Londen

Diverse stukken van de National Archives inzake de Tweede Wereldoorlog zijn gedigitaliseerd. De onderstaande stukken zijn door IDDS Explosieven B.V. geraadpleegd.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
AIR 27	Air Ministry and successors: Operations Record Books, Squadrons		1911-1993	
		AIR 27/882/49	1942	Operation Record Book No. 114 Squadron
		AIR 27/882/50	1942	Operation Record Book No. 114 Squadron
		AIR 27/1157/39	1944	Operation Record Book No. 193 Squadron
		AIR 27/1157/40	1944	Operation Record Book No. 193 Squadron
		AIR 27/1157/41	1944	Operation Record Book No. 193 Squadron
		AIR 27/1157/42	1944	Operation Record Book No. 193 Squadron
		AIR 27/1548/66	1944	Operation Record Book No. 263 Squadron
		AIR 27/1548/74	1945	Operation Record Book No. 263 Squadron
		AIR 27/1559/45	1944	Operation Record Book No. 266 Squadron
		AIR 27/1559/46	1944	Operation Record Book No. 266 Squadron
		AIR 27/1737/80	1945	Operation Record Book No. 340 Squadron
		AIR 27/1738/50	1945	Operation Record Book No. 341 Squadron
AIR 37	Allied Expeditionary Air Force, and 2nd Tactical		1944-1945	

	Air Force			
		715		2nd Tactical Air Force. Daily Log: Sep – Oct 1944
		716		2nd Tactical Air Force. Daily Log: Nov – Dec 1944
		717		2nd Tactical Air Force. Daily Log: Jan – Feb 1945
		718		2nd Tactical Air Force. Daily Log: Mar – May 1945

National Archives and Records Administration (NARA) Washington

In de catalogus van het NARA is gezocht op de zoekterm 'Woudenberg.' Er zijn geen relevante resultaten aangetroffen.

Bundesarchiv-Militärarchiv (BaMa) Freiburg

IDDS Explosieven B.V. is in bezit van archiefstukken afkomstig uit het Bundesarchiv-Militärarchiv. Dit archief beschikt onder andere over Wochenlageberichte. Dit zijn berichten waarin geallieerde luchtactiviteiten en bombardementen worden beschreven.

Toeg. Nr.	Titel	Inv. Nr.	Beschrijving
RW37	Wehrmachtsbefehlshaber in den Niederlanden		
		RW37/23	Wochenlageberichte Bd.1: 29. Dez. 1941-30. Aug. 1942
		RW37/24	Wochenlageberichte Bd.2: 31 Aug. 1942-16. Mai 1943

Daarnaast beschikt IDDS Explosieven B.V. ook over zogenaamde Feindtätigkeitsberichte van januari 1943 tot en met 31 augustus 1944. Voor het onderzoeksgebied zijn geen relevante stukken aangetroffen.

Titel	Datum	Beschrijving
Feindtätigkeitsberichte	Januari 1943- augustus 1944	<i>Duitse berichtgeving over onder andere geallieerde luchtaanvallen</i>

Library and Archives Canada (LAC)

De Library and Archives Canada is een instelling die zich onder andere bezig houdt met het behoud van archiefstukken van de Canadese geschiedenis. De LAC heeft verschillende oorlogsdagboeken (*War diaries*) van Canadese eenheden, die gedurende de Tweede Wereldoorlog in Europa vochten, in haar bezit. Gezien het feit dat Nederland grotendeels door Canadese eenheden is bevrijd, is het raadplegen van die dagboeken erg waardevol. Een groot gedeelte van de oorlogsdagboeken is gedigitaliseerd. Daarnaast heeft het LAC ook diverse *defence overprints*.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
5081981	Cartographers Collection		1899-1970	
		RG24M 1997-02033-5, Box number: 2000850710, 662	1945	386 Doorn, Holland : defence overprint
48	Department of National Defence Fonds		1870-1989	
		RG24-C-3. Volume/box number: 15257. File number: 37.	1944-1945	War Diary The Seaforth Highlanders of Canada, April 1945

The Ike Skelton Combined Arms Research Library (CARL) USA.

De Combined Arms Research Library in Fort Leavenworth, Kansas is een bibliotheek van het Amerikaanse leger die het United States Army Command en General Staff College ondersteunt. De collectie bestaat onder andere uit een grote hoeveelheid kaartmateriaal en historische documenten van Amerikaanse eenheden die tijdens de Tweede Wereldoorlog opereerden. Een groot gedeelte van de collectie is gedigitaliseerd. Voor het onderzoeksgebied zijn geen relevante stukken aangetroffen.

Luchtfoto's

Een belangrijk onderdeel van het vooronderzoek is de analyse van luchtfoto's van Nederland uit de Tweede Wereldoorlog. Luchtfoto's werden niet alleen gebruikt om schade van een bombardement vast te stellen, maar daarnaast werden militaire campagnes en operaties op basis van luchtfoto's gepland.

Na de Tweede Wereldoorlog is een flink aantal luchtfoto's vernietigd, maar een groot deel werd overgedragen aan onder andere archiefinstellingen. In Nederland zijn er twee instellingen die beschikken over geallieerde luchtfoto's. Dit zijn de Universiteit van Wageningen (WUR) en het Kadaster in Zwolle (KAD). In het buitenland zijn diverse instellingen die luchtfotocollecties in hun beheer hebben. In Edinburgh zit 'The National Collection of Aerial Photography' (NCAP) en in Washington D.C. huist 'The National Archives and Records Administration' (NARA). Voor dit vooronderzoek zijn de databases van het KAD, de WUR en NCAP geraadpleegd. In onderstaande tabel zijn de bestelde en geraadpleegde luchtfoto's weergegeven.

Collectie	Sortie ref.	Foto nrs.	Datum	Kwaliteit	Schaal
WUR	16-2171	2055	12-05-1945	Slecht	72.000
WUR	4-2211	4015	08-04-1945	Goed	10.800
WUR	4-2103	3083	23-03-1945	Goed-Voldoende	7.600
WUR	4-1618	4117	14-01-1945	Goed	10.800
NCAP	4-1320	3038	26-11-1944	Goed-Voldoende	7.800
NCAP	T-108	42	17-06-1941	Slecht	45.000
KAD	Blad447	603	1937	Voldoende	25.000

Overige geraadpleegde bronnen

Websites

- <https://www.explosievenopsporing.nl/veo-bommenkaart/>
- <https://beeldbankwo2.nl/nl/>
- <https://www.topotijdreis.nl/>
- <https://www.sls39-45.nl/home/>
- <https://www.verliesregister.studiegroepvluchtoorlog.nl/>
- <https://www.grebbeberg.nl/>
- www.tracesofwar.nl;
- <https://www.canonvannederland.nl/nl/utrecht/regio-eemland/woudenberg/woudenberg-in-wereldoorlog-ii/v-114937653>

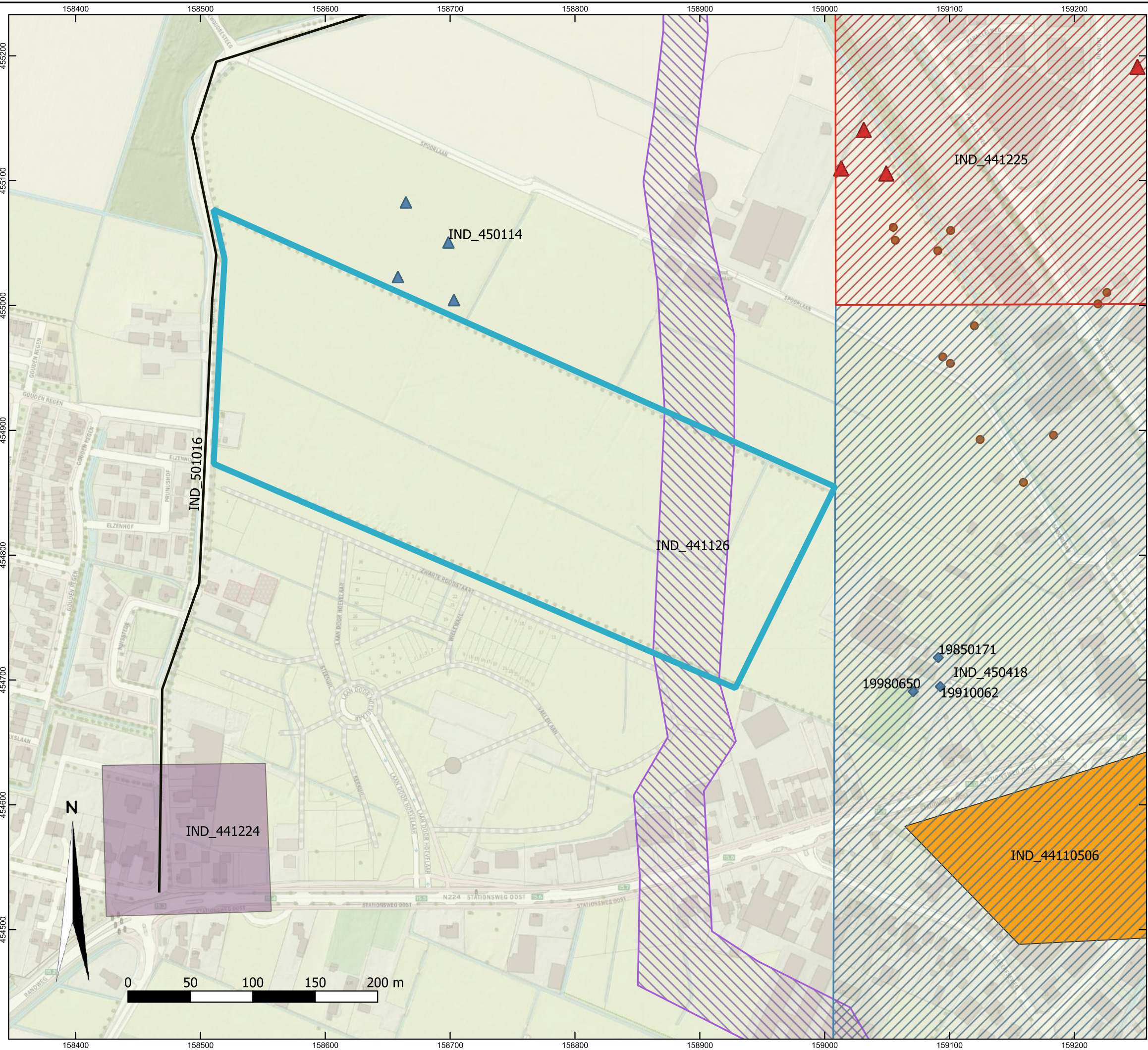
Wijze van raadplegen archiefinstellingen en bronnen

Archiefinstelling/bron	Manier van raadplegen	Wanneer	Wie	Bijzonderheden
Literatuur	Bibliotheek IDDS, Universitaire Bibliotheken Leiden en digitaal	-	IDDS	
Gemeentelijk archief	Fysiek bezoek	25 maart 2021	IDDS	
Provinciaal archief	Geen bezoek, deel collectie in eigen beheer	-	-	Geen bezoek door lockdown.
NIOD	E-mailcontact; deel collectie in eigen beheer (collectie Groep Albrecht)	-	IDDS	Geen bezoek door lockdown,
Nationaal Archief	Interne database IDDS	-	IDDS	
EODD/SIB	E-mailcontact EODD	21 april 2021	IDDS	
WUR/KAD/NCAP	Online en geraadpleegd t.b.v. onderzoek	26 maart 2021	IDDS	
Krantenberichten	Online	-	IDDS	
National Archives (UK)	Online en archiefstukken gedownload	-	IDDS	
NIMH, collectie 409 en 575	Online	-	IDDS	
Bundesarchiv-Militärarchiv	Interne database IDDS	-	IDDS	
Kadaster	Online	-	IDDS	
NARA	Catalogus geraadpleegd	-	IDDS	
LAC	Online	-	IDDS	
CARL	Online	-	IDDS	
Stichting Oud Woudenberg	E-mailcontact	26 april 2021	IDDS	

Bijlage 2: Gebeurtenissenkaart

Bijlage 2: gebeurtenissenkaart

Legenda

- Onderzoeksgebied
- Gebeurtenissen
 - Bombardement zuivelfabriek 'Vooruitgang' (IND_44110506)
 - Pantherstelling (IND_441126)
 - Neerstorten vliegtuig SQ No. 263 (IND_441224)
 - Aanval met raketten door Britse Typhoon jachtbommenwerpers binnen kaartvak E4390 (IND_441225)
 - Duitse stelling (niet operationeel) (IND_450114)
 - Aanval met raketten door Britse Typhoon jachtbommenwerpers binnen kaartvak E4389 (IND_450418)
 - Mogelijk aantreffen granaat Zegheweg (IND_501016)
- Overige gebeurtenissen
 - Ruimrapporten EODD (MORA)
 - Kraters
 - Duitse stelling (operationeel)

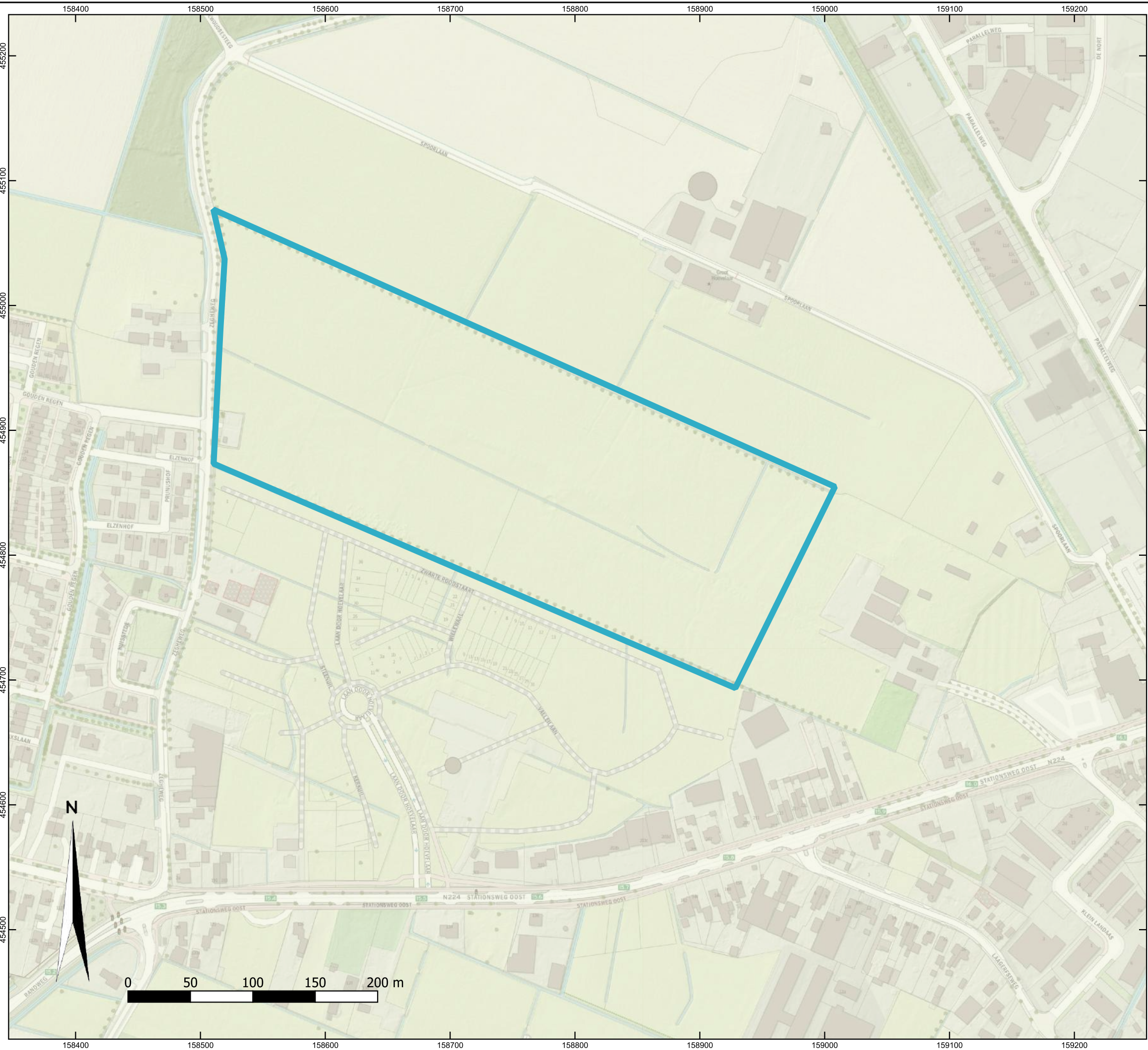
integrale expertise bij ruimtelijke ontwikkeling

Project: Hoevelaar Fase 2, Woudenberg		Autorisatie C.P. Kuijpers:
Projectnr: 20081202	Versie: 1	Formaat: A3
Schaal: 1:3.000	Tekenaar: KMA	Datum: 3-5-2021
Bestandsnaam: Qgis project 1202.qgs		

Bijlage 3: Bodembelastingkaart

Bijlage 3: bodembelastingkaart

Legenda

 Onderzoeksgebied:
onverdacht op het aantreffen van
ontploffbare oorlogsresten

IDDS *integrale expertise bij ruimtelijke ontwikkeling*

Project: Hoevelaar Fase 2, Woudenberg		Autorisatie C.P. Kuijpers:
Projectnr: 20081202	Versie: 1	Formaat: A3
Schaal: 1:3.000	Tekenaar: KMA	Datum: 3-5-2021
Bestandsnaam: Qgis project 1202.qgs		

Bijlage 4: Protocol spontaan aantreffen ontplofbare oorlogsresten

Protocol voor het spontaan aantreffen van (vermoedelijk) ontplofbare oorlogsresten tijdens werkzaamheden

Doel

Het doel van dit protocol is het beschrijven hoe de betrokken medewerkers dienen te handelen bij het spontaan aantreffen van ontplofbare oorlogsresten (hierna: OO) bij de uitvoering van (grondroerende) werkzaamheden. Door het volgen van dit protocol wordt onveilig handelen met mogelijke gevolgen voor personeel en materieel voorkomen.

Inleiding

Bij bodemroerende werkzaamheden kunnen in Nederland (restanten van) OO uit de Tweede Wereldoorlog aangetroffen worden. Nederland is immers vijf jaar lang oorlogsgebied geweest.

Om het risico op het aantreffen van dergelijke OO te verkleinen kan een historisch vooronderzoek uitgevoerd worden. Dit onderzoek bepaald of het gebied verdacht is op OO. Aansluitend kan een opsporingsonderzoek uitgevoerd worden voor het daadwerkelijk opsporen van OO. Hoewel het risico op het aantreffen van OO middels opsporing geminimaliseerd wordt, is het niet geheel uit te sluiten dat tijdens grondroerende werkzaamheden spontane vondsten van OO worden gedaan. Ook in gebieden waar op basis van ervaring of onderzoek geen OO worden verwacht, kunnen deze aangetroffen worden.

In dit protocol wordt beschreven hoe men om dient te gaan met het vinden van vermoedelijke OO en hoe er gehandeld dient te worden in een dergelijk geval. De beschrijving van de handelswijze kan opgedeeld worden in drie fasen:

1. Voor aanvang van de werkzaamheden;
2. Bij het aantreffen van een verdacht object;
3. Afhandeling door de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD).

Bij dit protocol zijn enkele voorbeelden van OO weergegeven om het herkennen van dergelijke objecten enigszins te vergemakkelijken (zie bijlage). De beoogde resultaten van dit protocol zijn de spoedige ruiming van het verdachte object, het voorkomen van onnodige risico's en het creëren van een veilige werkomgeving.

Aantreffen van een verdacht mogelijk explosief object

Bij het aantreffen van een object, een OO, of door de vinder als zowaar wordt aangemerkt is het van groot belang dat de vinder correct handelt. De manier van handelen wordt hieronder besproken en staat stapsgewijs aangegeven.

De vinder van het object dient er voor te zorgen dat:

- De werkzaamheden direct na de vondst worden stil gelegd nabij het verdachte object (50 meter rond de locatie van het object);
- Het object **NIET** wordt beroerd;
- Het object **NIET** wordt verplaatst;
- Het object wordt **NIET** gemarkeerd;
- Omgeving van het object afzetten en zo veel mogelijk vrijhouden van personen;
- Verdacht object in de gaten houden totdat politie of EODD arriveert;

De vinder van het object of een door hem toegewezen persoon zal zo spoedig mogelijk het bevoegd gezag of diens vertegenwoordiger, de politie, over de vondst informeren. Tevens, indien het van toepassing is, de opdrachtgever/uitvoerder in kennis stellen van de vondst.

Bij het melden van de vondst van een vermoedelijk OO dient tenminste de volgende informatie doorgegeven te worden:

- Naam, functie en telefoonnummer van de melder;
- De ligplaats van het object;
- Een omschrijving van het object;
- Hoeveel objecten er zijn aangetroffen;
- Naam en telefoonnummer van de contactpersoon die bekend is met de ligplaats van het object;
- (Indien mogelijk) Een foto van het object.

Let op bij het vaststellen van de gegevens dat dit wordt gedaan zonder dat het voorwerp wordt bewogen of verplaatst. Wat betreft het vermelden van de afmetingen volstaat het geven van een schatting.

De aannemer/uitvoerder dient er vervolgens zorg voor te dragen dat de werkzaamheden in de omgeving van het object stilgelegd worden. Aanwezige personen dienen uit de omgeving van het object te worden verwijderd en te worden geïnformeerd over de aanwezigheid van de vondst met het verzoek dit niet uitgebreid te melden of door te geven zoals b.v. via sociale media. In overleg met de politie kunnen aanvullende maatregelen worden genomen zoals afscherming of afsluiting van het terrein. De politie geeft vervolgens de vondst van het vermoedelijke OO door aan de EODD.

Afhandeling door EODD

Door tussenkomst van de politie zal de komst van de EODD worden geregeld. Afhankelijk van het gevaar en de ligplaats kan dit op zeer korte termijn zijn. De EODD bepaalt, na een inspectie van het object op de vindplaats, welke vervolgstappen genomen dienen te worden. Het vervolg van de handelswijze wordt door de EODD afgestemd met het bevoegd gezag en de politie. Als wordt besloten tot ruiming van het object dan is de politie het aanspreekpunt voor de EODD (en indien nodig ook voor de aannemer).

Wanneer na identificatie door de EODD van het aangetroffen object blijkt dat het niet om een OO gaat, kunnen de werkzaamheden in overleg met de EODD weer worden hervat.

Indien het aangetroffen object inderdaad een OO betreft, worden door de EODD – in overleg met de politie en het Bevoegd Gezag – stappen genomen om het OO onschadelijk te maken. Nadat het OO onschadelijk is gemaakt dient in overleg tussen de opdrachtgever en een explosieven opsporingsbedrijf/EODD bepaald te worden of er sprake is van een incidentele vondst of van een verdacht gebied. In het eerste geval kunnen de werkzaamheden weer worden hervat. In het tweede geval blijven de werkzaamheden gestaakt en worden maatregelen genomen om het risico op het aantreffen van verdere OO te minimaliseren. Bij het uitvoeren van deze maatregelen kan een CS-OOO gecertificeerd opsporingsbedrijf worden ingeschakeld.

Aan de inzet van de EODD en de eventuele benodigde lokale dienstverlening (politie en dergelijke bij ontruiming) zijn geen kosten verbonden.

Betrokken instanties

Bevoegd Gezag

De burgemeester van de gemeente waarbinnen het verdacht object wordt aangetroffen is het Bevoegd Gezag. Het Bevoegd Gezag is binnen de gemeente verantwoordelijk voor het handhaven van de openbare orde en veiligheid en dient als zodanig betrokken te worden in de besluitvorming omtrent een eventuele ruiming van een OO. Namens Bevoegd Gezag kan een vertegenwoordiger optreden. In dit geval vaak de politie.

Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD)

De EODD is de enige instantie in Nederland die gerechtigd is OO te ruimen. Indien een verdacht object een OO blijkt te zijn, draagt deze instantie zorg voor de ruiming en adviseert het de politie en het Bevoegd Gezag over de te nemen stappen.

Explosieven opsporingsbedrijf

Medewerkers van een opsporingsbedrijf bezitten de kennis, vaardigheden en ontheffingen om explosieven op te sporen, te benaderen en te identificeren. Daarnaast kunnen zij medewerkers voorafgaande aan de werkzaamheden instrueren hoe zij om moeten gaan met de spontane vondst van verdachte objecten.

Politie

De politie heeft tot taak het handhaven van de openbare orde en veiligheid. Als zodanig neemt de politie een centrale rol in bij het veiligstellen van de omgeving en de communicatie met de EODD en het Bevoegd Gezag. Het nummer van de politie in geval OO worden aangetroffen is: 0900-8844.

VOORBEELDEN VAN ONTPLOFBARE OORLOGSRESTEN

Afwerpmunitie (bommen)

Klein kaliber munitie (geweerpatronen) tot kaliber 20 mm

Handgranaten

Geweergranaten

Munitie voor granaatwerpers

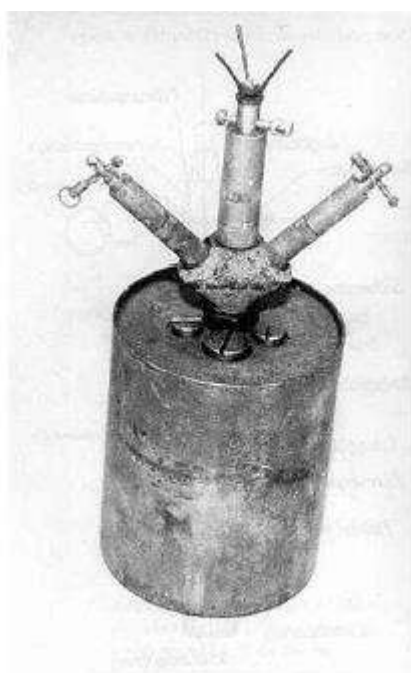
Raketten

Geschutmunitie vanaf kaliber 20 mm. (granaten en mortiergranaten)

Mijnen (anti-personeel en anti-tank)

Ontstekingsinrichtingen (van geschutmunitie)

